

SZŐLŐSZETI TÁJRAJZ.

FEHÉRMEGYE

VÁLVÖLGYSI S TABAJDI

SZŐLŐMIVELÉS ISMERTETÉSE,

TANULSÁGOS ÉSZREVÉTELEKKEL

A MAI

SZŐLŐIPAR FEJLESZTÉSÉÜL

IRTA

LETENYEY LAJOS.

PEST, 1889.

SZŐLŐSZETI TÁJRAJZ.

FEHÉRMEGYE

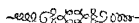
VÁLVOLGYI S TABAJDI

SZŐLŐMIVELÉS ISMERTETÉSE,

TANULSÁGOS ÉSZREVÉTELEKKEL

A MAI

SZŐLŐIPAR FEJLESZTÉSÉÜL

IRTA

LETENYEY LAJOS.

PEST, 1859.

BOLDINI RÓBERT KÖNYVNYOMDAJA.

GYÜRKI ÉS GYÖRKI

GYÜRKY ANTAL

ÚRNAK,

**A BORÁSZATI LAPOK ALAPÍTÓJÁNAK, TÖBB GAZDASÁGI EGYLET
S TUDOMÁNYOS TÁRSULAT TAGJÁNAK,
TISZTELETJELÉÜL**

a szerző.

250342

ELŐSZÓ.

Ha egy évtizeddel a múltba visszapillantunk s akkori állását bortermelési iparunknak a mostanival összehasonlítjuk, kénytelenek vagyunk meggyőződni: miként e tekintetben a legújabb időben nagy előlépést tettünk. Szőlészeinket e hasznos iparág már sokkal jobban érdekli, mint azelőtt. A szőlőmivelést nagyobb gonddal, több szorgalommal s mondhatnám tanulmányozással kezdjük gyakorolni.

És mindezt legnagyobb részben Gyürky Antal működésének köszönhetjük, ki először a napi sajtó után több cikkével, később szőlészeti s borászati füzetével, „Borászati lap”-jaival és több önálló munkával fölbresztette a szőlészek figyelmét s érdekeit, s bortermelési iparunkra nézve új időszakot alkotott. Az irodalmi tevékenység volt tehát újabban rugója ez iparág fejlesztésének, mihez több jeleseink közreműködése is járult.

Az irodalomnak feladata tovább is fejleszteni s a virágzás legmagasabb fokára emelni hazánk ezen legbecsesebb gazdasági iparát. Az irodalom útján lehet az

újabb eszméket kifejleszteni a gyakorlatban, helyeseknek bebizonyult s csak egyesek által ismert rendszert a nagy közönséggel megismertetni s terjeszteni. Az irodalomnak nem csak eszméleti tárgyakkal, de a gyakorlatiakkal is kell foglalkozni, s valamint az eszméleti tanokat a gyakorlatnak átadja, úgy a gyakorlati ismereteknek közlönyéül kell szolgálnia, vagyis az ismeretek terjesztésének eszközévé lennie.

Én tehát azon meggyőződésben vagyok, hogy minél élénkebb lesz szőlészeti irodalmunk: annál előbbre halad fejlődésében; hogy midőn még e szakirodalom talán az összes magyar irodalom mezején legmeddőbbnek tűnik föl, azt nemcsak egész általánosságban de részleteiben is mivelti szükséges.

Francziaország bortermelési iparának magasra emelkedését leginkább a részletes irodalmi munkáknak, a monographiáknak köszönheti. Az ily részletes munkák — tájrajzok — szolgáltatják az anyagot egy nagy egésznek összeállítására, az ily munkákat lehet az általános nagy művek csirájiul s alapjául tekinteni.

Eddig hazánkban még ily tájrajz csak alig jelent meg egypár, s azok között is a sopronymegyei szőlőmívelés ismertetése Fürst Károlynak német nyelven, mégis nagy nyereségnek lehet azt mondani. Az ily tájrajzokból nem csak azt tudja meg az előre törekedő szakember, hogy mikép miveltik egy előtte ismeretlen vidéken a szőlőket, minőrendszert követnek ott: hanem párhuzamot képes vonni s összehasonlítást tud tenni a saját- s több vidék szőlőmívelési rendszere között, s könnyen képes részint a hibákat, részint pedig azon

előnyöket fölfedezni, melyek egy vagy más vidéken uralkodnak. Azok pedig, kiket ily tájrajz legközelebb érdekel, azt mint egy tükörtáblát használhatják; mely saját állapotjok, hibáik, s egyszersmind gyógyszereiket is erősebb sugárokban adja az vissza, s így ezáltal oly dolgokat fordíthatnak saját hasznukra, mely talán e nélkül figyelmeket egészen elmellőzhette volna.

Ezen meggyőződés vezetett engem e munka írására, melyet gyenge tollal, de teljes jóakarattal s a közügy iránti áldozatkészséggel teszek. És azon öntudattal adom a t. olvasó közönség kezébe, hogy ha az mindenkit ki nem fog is kellőkép elégiteni, mert az nincs oly avatott tollal írva mintha íróink egyik első csillagától eredne, minővel tájékom is dicsekszik, Tóth István jeles oenologunkban: de sokan fognak ebből egyet mást hasznokra fordíthatni, mint például megyénkben egykor életbe lépő hegyrendőri törvények leírását, mit ügyfeleimnek figyelmébe ajánlok, s szerény munkám némi hiányáért szives elnézésöket kikérem.

Felcsúthon, májushóban, 1859.

A szerző.

BEVEZETÉS.

Francia-, Spanyol-, s Portugal-országokban legkifejlettebb a bortermelés, ezen országokat szokták példakép felhozni a borászoknak; de én mégsem tűztem ki czélul ezen munkámban földicsérgetni a külföld szőlőmivelési rendszerét és ajánlani a külföldi fajokat; mert noha mások példájából sokat lehet tanulni, a külföld borászati rendszerének ismerete igen hasznos, sok külföldi szőlőfaj nálunk is jövedelmező s annak tenyésztése czélszerű: mindazonáltal azt ohajtom, hogy először ismerjük saját szőlőinket, saját mívelési rendszerünket, saját szőlőfajainkat, földünket, éghajlatunkat, s a t. és mindent jól átvizsgálva iparkodjunk saját hibáinkon segíteni, a sikeresnek mutatott rendszert érvényre emelni, s a külföld eljárását körülményeinkhez alkalmaztatni.

Ez volt czélja leginkább a jeles Szabó Dávidnak, ki a „hegyaljai;“ Gáál Alajosnak, ki a „somogyi;“ s Fürst Károlynak, ki a „sopronyi“ szőlőmívelést leirta. Ezen derék írók példáját akarom követni, midőn a fehérmegyei, különösen Tabajd vidéki szőlőket, s az itten szokásban levő rendszert, s ismert szőlőfajokat megismertetem. Mely alkalommal tíz évi tapasztalásim s tanulmányozásim után mindenütt, hol szükségesnek látom, saját észrevételeimet is elmondom,

hogy ezáltal a javítás útját megkönnyíthessem, s hogy ezáltal minden más vidéki szőlészre nézve is érdekesebbé tegyem e kis munkát.

Fehérmegye aszu-, vagy csemege borokkal nem dicsekedhetik, de annál több asztali bort termő hegyei vannak; egymint: a fehértvári, a móóri, csókai, isztimeri, diósdí, (órás), vááli, kincsesi, tabajdi, bicskei, érdi, (hamzsabék), velenczei, nadapi, tordacsi, sóskúti, zámolýi s a t. borok, melyek akármelyik izlésgazdag asztalra állíthatók. E megyének nevezetesebb szőlőhegyei leginkább két feltűnőbb völgyön terülnek el, melyeknek egyike az úgynevezett Vértésalja, másika pedig a vááli völgy.

Vértés hegy neve alatt értem azon hegylánczolatot, mely a pilisi hegýektől kezdve, átkigýózik a móóri hegyig, hol a bakonyi rengeteg erdő-magaslatokkal egygyé olvad; vértésaljái községek sorozatába jönnek a hegy alatt délnyugotnak fekvő határok; u. m. Mány, Bicske, Ó-Barok, Felcsuth, Új-Barok, Szár, Boglár, Csákvár, Forna, M.-Zámoly, Csákberény és M.-Almás. — Vááli völgy pedig kezdődik a Zupa (csúcsos hegy) hegy alatt — Szár mellett — s beleesik Alcsuth, Doboz, Tabajd, Váál, K.-Sz.-Péter, Sz.-Iván, Baracska, Agg-Sz.-Péter és iváncsai határok. E helyeken a szőlőmívelés csaknem egy kaptafára vonható, az elmondandók égöv, mívelési mód s borkezelési tekintetben ráíllenek azon különbséggel mégis, hogy a németajku száár-, új-barok- és boglári szőlészek általjában a budai mód szerint szorgalmasabban mívelik szőlőikét; ellenben magyarajku népünk kissé elmaradt az iparos szőlészettől. Ép e hátrány ösztönzött engem egy élethű kép ecsetelésére, melyből vidékem szőlőmívelése kitűnjék; — e czélra Tabajd hegyét szemeltem ki, hol magam is szőlész levén, a fent forgó viszonyokkal közélről megismerkedni alkalmam volt.

A Tabajd-i (Székes-Fehérmegyében) szőlőhegyről fogok értekezni, az, Váállal határos, égalja déli mérsé-

kelt, (36—40 %) fekvése kelet-dél és nyugatnak a nap-sugarak felfogására irányozvák, a Vérteshegy torkolatai közül benyomuló éjszaki orkán ellen megvédi az alcsuthi erdős hegymagaslat, mely természeti védbástyát képez a tabajdi szőlőhegy előtt. Tabajd szőlőföldje olyan, minővel csak a legdicsebb hazai szőleink birnak, mintegy 2 láb mélyen csekély homokkal vegyült termő agyag, azon alól gazdag márganemű mészréteggel hámlik fel, a nyugati részen itt-ott 2—3 láb mélyen homokkő lemezek is találhatók. Zápor öntésnek kis része van kitéve, szóval: topographicus helyzete kedvező. Mindezek daczára, meg hogy Tatától 4, Fehérvártól 4, Budától 5, s innentova a pest-fiumei vasútvonaltól (Martonvásár iránt) 3 óra járásnyira fekszik: borkereskedése igen bágyadt, minek főoka népünk hanyag borkezelési s jóhiszemű termelési eljárásában lappang. Kiterjedése $469 \frac{579}{1200}$ (mivelet alatti) hold, 339 darab részletre (parcel) osztva, a termés 10 éves átlagot felvéve (nem egészen hiteles adatok nyomán) alig esik évi termés képpen holdankint 15—20 akó bor; (természetesen az 1848-ik évről bő, 1855, 1856, 1857-ik évekről pedig jó közép termést kell értenünk) nem vagyok barátja a sok rosz csavitkának, inkább ragaszkodván a kevesebb jóhoz, akaratlanul mégis ki kell mondanom: itt a bormennyisége nem csak felette kevés, de a munkaköltségnek felét sem képes megtéríteni. —

1855/6-ik években a jól kezelt tabajdi borok 9—11 fokot ¹⁾ (Hoffer szerint) mutattak; úgy hiszem e fokozat nem egészen figyelem nélküli tényezője borkereskedésünknek. Épen ez oknál fogva mindent elkövettem az

¹⁾ Még ugyan nem vagyunk tisztában a bormérők hitelessége iránt, vajjon a must vagy bormérők mutatják-e a valódi fokozatot? — Ez okból szükségesnek tartom jelesebb borászaink példájára a must mérleg fokozatát is ide iktatni, mely az utóbb lefolyt 3 évről véve, következő: a legbővebb czukortartalmu nedv (1856) 15 must mérleg mellett adott 13 borfokot, a 14 m. 12 b. a 13 m. 11 b., — a 11 m. 9 b., — a 10 must mérleg pedig 8 borfokot, a must mérés 12—14 R% mellett történt, a bormérés pedig első fejtés után (marcius) 6 meleg fok közt.

1857. évben és borainkból néhány példányt a pesti első kiállításra küldeni és pedig az 1795—1848—1855. és 1856-ik¹⁾ évi jobb minőségű borokból, melyek ott méltányolva fogadtak; de kár, hogy a bíráló választmány által a szesztartalomra semmi figyelem sem fordított, s szeszmérő általjában egy bornál sem használtatott; pedig a szesztartalom, melylyel a mi boraink is dicsekszenek, fokellék kereskedelmi tekintetben, mert csak szeszdús borokat lehet kereskedésbe bocsájtani, pedig a mi jelszavunk pénz s kereskedés! vagy kereskedés, hogy legyen pénz. Lehet ugyan a bort mesterségesen is készíteni jó borszeszszel (cognac), mint a spanyolok s portugallok tesznek, (de mi e mesterséget csak a végső szükségben fogjuk tanulni, miről később fogok szólni), de a természetes erős s szeszes bort mi mégis többre becsüljük.

✓ Magyar ember undorodik a vegyítéstől (pancsolás), a természet adomnyát eredetiségében tudja becsülni, ép azért borainkat ne úgy bírálgassuk, hogy azok a belföldiek számára maradjanak, vagy elmohosult pinczéinkben jobb jövőt várjanak be; — jelszavunk „kereskedés“ — pénz és ismét „pénz“ legyen. Tehát azon oldalát ismeressük meg borainknak, melynélfogva a borszomjas külföldiek rögtön kapjanak rajta, azt tengelyen úgy mint vizen egyiránt szállithassák.

Tokajit, villányit, badacsonyit, somlait s a t. különben jobban ismerik, s jeles tulajdonait többre becsülik mint magunk, (lám Mezösy László közleménye szerint (lásd Vasárnapi Ujság 7. sz.) tudjuk azt, mikép Oroszországban, többi közt 1730-iki termésből is van tokaji mutatvány, melynek közönséges buteliája 15 db arany; — holott a legjobb franczia pezsgő, Sz. Jánoshegyi, Xeres, madeirai-féle híres borokból ugyanannyi csak 3 db arany) ezek első ranguságához nem kell commentár; — hanem

¹⁾ Lásd a Gazd. egyes. Általános gazd. kiállítás jegyzékének 60-ik lapján 739., 740., 741., 742. f. számait.

kellene az eddig nem ismert hazai boroknak character-t adni, mely szorgalmat a szőlőmiveléshez adandna.

Tabajdi bor részint 11 fokáról, részint mint antik 62 évig eltartható tulajdonáról legalább is megemlítést érdemlett volna; azután, hogy a tabajdi bor váli axán-nal ne bírna, azt bátor vagyok kétségbe vonni, — annak ez utóbbival egy hegylánczolatba fekvése ne hátráozzon; — jellemző kétségkívül az, mikép évenként 100—300 akó tabajdi bor eladás útján a vááli pinczékbe kerül, honnan a buda-pesti borkereskedésekben és vendéglőkben vááli firma alatt izlésdúsan költetik el! —

Egyszerűen leírni valamelyik vidék szőlőszeti helyzetét, megközelítőleg sem elégítené ki szerény munkám érdemes olvasóit, főkéllék mindenestire azt tudni, milyen mívelésben részesülnek egyes tájak szölei, hiven vázolván azok körül a mi czélelles, megróvást érdemlő vagy kiküszöbölni való, hozzátevén kétségkívül buvárkodó szőlészek újabb észletét, melyek a fentforgó tájviszonyokkal összeférők, s előre is bő sikerrel látszanak kecsegtetni, — vállalatunkból soha ki ne feledjük a „biztos jövődelmet“ e körül öszpontosuljon törekvésünk és az „alkalmat“ kilesvén, szőlészetünkben a lehető hasznót lelkiismeretesen kiaknázni képesek legyünk.

Magyar ember küszöbén is már túllépett azon sürgető elem „haladni kell, vagy hanyatlani“ — melyet ő eddig „múszájnak“ nevezett ugyan, de nem ismerte tolakodó hatalmát, ezokból szőlőcskéjét és borházát mulatóhelynek tekintette, ott tömjénezett ő Bachus boristenének; — a borélvnek teljes mámora közt, süttötte főzte ki ármányos terveit, miáltal családi életfáján maró féregként rágódott, felebarátjának érezhető kárt tenni negédes önelbizottsággal kísérté meg; értsük egymást a tabajdi szőlőhegyen ezelőtt megrögzött szokás volt a pinczetörés, éjelenként 2—4 is lezároltalott, a bor elfolyatván, holmi értéktelen tárgyak elcsenettek; — ilyen

„refugium peccatorum“ volt nem rég a tabajdi parasztnak szőleje, mely a becses szőlőnedv ivása után rózsás kedvből őrzöngő indulatárba ragadta az egyéneket s a nemes, emberi indulatból kivetkezve nem ritkán vadállatok sorába aljasítá le őket! — Elképzelhető a csupa unalomból történt szőlőmetszés, kapálás s a t. kevés volt a köszönet, még kevesebb a haszon; — csakhoggy épen a disznótorok, lakodalmak és keresztelőkön lakmározók szomját kielégítő borocska mégis termett szőleinken.

Másképp állnak a dolgok most, a szőlőtized időnkint megszünve, a telkes gazdák korlátlan miveltési rendszert üzhethetnek; — a szőlőföld aránylag csak úgy van adóztatva, mint a kültelek, de nincs büntetve itt sem, ott sem a szorgalom, a ki tehát szőlejét kincsbányának ismerte el, bizony jó kezelés mellett roppant jövedelmet merithet belőle.

Ismerkedjünk meg a tabajdi szőlőhegygyel, s az ott szokásos munka eljárással. A hegyet magát tekintve inkább ritkított erdőhez mint szőlőhöz hasonlít, a fák száma térfoglalásnál bizonyosan tesz 5—6%; beárnyékolásra nézve pedig 25—49%; — ha figyelmesen körülnézünk, ott minden honosított fák láthatók, nem elég hogy a gyümölcsfák egész legiói díszelnek, hanem még az erdei fákat sem véve ki föltalálhatók: boglárfa (platanus), fenyő (pinus), jegenye, fűz, körös, ihar, jávor s a t. a cserjék minden nemei, sőt a szőlőhegyet átkigyózó keskeny utak oldalsópartjait a komló, iszalag (clematis) s más árnyékos növények hálózzák be. Tabajdi ember gyöngéd előszeretettel viseltetik a fák minden neméhez — de csak szőlejében — azontúl megszünik kegyelete, iparája.

Ennyiféle fa látása után bámulatra ragad bennünket azon körülmény, mikép nemesített gyümölcsfát igen elvétve találunk fel, azok eredeti vadonságukban széjjel-szórva növekednek a szőlő között; ennél még gonoszabb tabajdi embertől, ha szorgalmas felebarátjánál oltott vagy szemzett gyümölcsfát talál, azt kitördeli vagy el-

tulajdonítja, volt rá eset, hogy a kitűnő szőlőveszszövel is így bántak el vagy lecsarabolták.

Nem lesz fölösleges érinteni, mennyi kárt okoznak a fák szöleink között: a) elterjedő ágaival a fa reggi, déli árnyékánál fogva 10 sőt 20 □ öl kerületben is megfosztja a szőlőtőnek termékenységet, a fürtökre jótékonyan járuló napsugárinak elsajátítása nem ritkán a töke elhalását is okozza, tehát a kinek alma, körte, cseresznye, s a t. fával telve szöleje $\frac{1}{8}$ sőt $\frac{1}{5}$ rész bortertermését feláldozza, sőt 2-ik, 3-ik szomszédjának is érezhető kárt okoz. b) 1842. és 1853-ban sáskaduláskint lepték meg hegyi fáinkat a hernyók, természetes hogy azok költő fészke sok szil s egyéb vadonczokon található fel, — csak hogy nem akad vállalkozó, a ki a sok vadfát kiirtassa, a hernyófészkeket pedig összeszedesse, így aztán okszerűen kezelt szilvások nemesített csemetéi leveleiktől megfosztva, nem ritkán 4—6% faveszteségen kívül a gyümölcs terméshez is több évig alig marad reményünk. — c) Verőfényes fekvésen kívül tehát főkeléke szöleinknek a szabad légkör, meleg, széljárás, szóval mind azon elemek, melyek szabad érintkezés által üdülését eszközlik a szőlőtőnek és gyümölcseinek. Elmélkedjünk kissé, rájövünk, miképen a fadús hegyek huzamosb ideig lepvék köddel és gőzökkel; — mikor a fürtöknek érni kellene és tartós esőzések állanak be, ekkor a szárító szelek kevésbé érhetik a szőlő gerezdjét, e miatt nem ritkán zöld rothadás vagy más szőlőbetegségek állanak be.

Az elősoroltak nem kis figyelemre való dolgok, ez okból saját tapasztalásom után merem ajánlani szőlész társimnak a terebélyes dió, alma, körte, cseresznye s más efféle fák kivágását; nemkülönben a sűrű cserjék, számos vadfák és az utak mellékén felállított vadcserejés gátok, melyek chinai falként védik szöleinket, de nem ám a káros elemek pusztításától, hanem igen felfogják a nap,

levegő és más légköri elemek jótékony hatását, mondom e miatt azok gyökerestül kiirtandók; de ha mindezek döntő befolyással nem bírának is a termékenyítés körében, elég kár az is, a mit a fák kártékony rovarok, madarak és állatok odaédesgetése által okoznak.

Előzményeim után áttérek a tájszerű munkák időnkénti eljárására, melyek fővonásokban következők: nyitás, metszés, döntés, első kapálás, oltás, gyomlálás, irtás, kacsozás, kötözés, 2-ik kapálás, szüret, pincze és borkezelés, fedés, trágyázás, kártékony növény és állatok, kereskedés, szőlőfajok, szőlőszeti ipar, hegyszabályok (articulus) és örök. — Ezekről egyenkint fogok röviden értekezni.

Szőlőszeti tájrajz.

A szőlő mivelesről.

Nyitás, metszés.

Tabajd vidékén tőkés, vagy Balogh J. szerint puja mivélés levén gyakorlatban, első kikeletkor kezdődik a nyitás, ekkor a termő szemek újlag szunnyadó helyzetökből kibontakozván, az üditő napvilágra kerülnek. Itt az időjárás határozza meg e műtételt, nem ritkán már verőfényes februárban megkezdik, nehogy más tavaszi munkával kerüljön össze. Jól tudom én, mikép a nyitás czélja tőkéink felszabadítására van irányozva, így a föld porhanyulván, nap, lég és eső hatásának szabad tér nyitattik; épen ez oknál fogva nem ajánlhatom a fölötte korai nyitást — mint azt sokan teszik — mert az agyagos föld nedvteljes lévén, összeáll, s száraz tavaszban a többi kapálást nehezíti, mindenféle gaz gyökeret ver, s nem ritkán a kérges föld utómunkánál leveri a szőlőfürtöt. Nyitás által vidékünkön 3 szögű éles barázdára huzatik fel minden töke sorából a föld, s ha az jól eszközöltetett, továbbá is tág. sőt könnyü miveletü marad talajunk, pedig az itt divatozó hosszúnyelü magyar kapával, mely

inkább kényelemre szolgál, nem egész tökélylyel végzik e munkát, figyelmessé tévén szőlész társimat azon régi magyar példabeszédre: „a szőlőtőke görbe embert kedvel.“

Nyitást nyomban követi a metszés, igaza van Bartha Jánosnak; mikép a szőlő összes munkái közt első helyen áll a metszés, ettől nem csak a leendő termés, hanem a tőke egészsége, sőt élete is függ; egy tudatlan metsző naponta több kárt tehet mint 10 kapás. Vidékünkön fent metszenek többnyire 2—4 szemre, szőlészeink önző elve szerint sok szemet s vesszőn több bor terem, meghagynak tehát igen sok csapot; hogy a metszés hátrántékosan s inkább a déli résznek legyen irányozva s érve, arra kevés tekintet van, ritka eset metsző kezében fűrész és baltát látni, hanem elvetendő kaszából vagy sarló darabból készült oly nyomorult metsző eszközt, melylyel aztán töméntelen sebet lehet ejteni a korhó vesszőn.

Elmondom a balta és kézifűrész előnyét. Mint már tudjuk magyar ember szereti magasra hagyni tőkét, ehhez járul a sok csap s fölösleges szem, így hamar elévül, sőt el is hal anyatökékné; minek elejét venni igen könnyen lehet úgy, ha a tőkét évi metszés által igyekszünk ifjítani, vagyis a nedvkeringés és a szőlőtő életereje közti egyensúlyt igyekszünk fentartani, azt balta és fűrész segítségével száraz és kérges részétől megtisztítjuk, ágasbogas anyatökéknéknek gömbölyű idomot s rendes alakot adván, az undorító és elcserfásodott vén nyakas tőkéknek elejét vesszük.

A szőlőszeti s borászati 1847-ik közlemények (I. f. 17. l.) gyakorlati módja szerint legjobb 2 csapot 2—3 szemre metszeni. Rubens Ferdinánd is munkájában inkább kevesebb csapot és szemet ajánl, mint sokat; szerinte a metszésnél nem csak egy évi bő termésre gondoljunk, hanem inkább tőkénk tartósságát vegyük figye-

lembe. — Szabó Dávid elve nyomán (Okszerű bortermelés 61. l.) észszerű metszésnek feladata a szőlő tengéletét kormányozni, ő a hegyaljai vidék előnyét szem előtt tartva, inkább korai, mint késői metszést ajánl. Szerinte a metszést pontban a legalsó, csaknem alvónak tetsző szem felett tegyük meg. Főszabályképen ezeket kívánja szorosan megtartani: ha 3—4 venyigét hajtott a tő, s elég erős, akkor egy vesszőt termőre 4—6 szemre, a többit pedig fejgyarapítás végett vissza kell metszeni; ha megelőző évben anyatókénk 5 szálat nevelt, kettőt lehet csapnak hagyni, ha 6 vesszője volna, hármát, a többit alvó szemig metszvé.

Észszerű szőlészek jeles munkái után többféle metszés módot csak azért közöltem, hogy a szerint szőlész társam bármelyike is könnyen tájékozhasssa magát; én a helybeli viszonyokhoz szigoruan ragaszkodom, először is a tabajdi földvegyülékéhez a szőlő tengéletét mérve, azután szemelőtt tartván tíz évi tapasztalatomat s égővünk milyenségét, következő metszési módot ajánlhatok: fiatal tőkénél kezdjük alatt e műtételt, később 4 tavali vessző után kettőt 1—3 szemes csapra, a többit pedig fejgyarapítás végett visszamessük, — a nem bő nedvtartalmu tőkénél csakis így számíthatunk tartósságra; nálunk a korai metszést késői fagyok, és a vértesi szelek gyakran megrongálják, e miatt nem ritkán tőkénk rügye megvakul (fenésedik).

Mint már érintém, szőlő-olló vagy a mi ennél előnyösebb, célirányos metszőkés csak itt-otta művelt szőlészek között terjedt el, pedig jó eszközzel gyorsabb munkát kevés idő alatt is tehetünk a nélkül, hogy a termő bimbót megsértenők.

Őszi metszés nem birt vidékünkön lábra kapni, csak kísérletképen néhány tőkén gyakoroltatott, a való eredményről még azonban nem szólhatunk; jövőre próbát teendek s hiven kipuhatolom a valódi eredményt. Bak-

metszés, vagy czombmetszés, mely inkább a töke és lugas mivélés közt átmenetet képez s hazánk több vidékén bősikerrel jutalmazza a szőlész fáradozásait, nálunk ismeretlen dolog.

Rövid akartam lenni. de akaratlanul újabb teendők tömkelegébe bonyolulok, melyek e fontos műtétnél felmerülnek; általános vezérelvül tartsuk a következőket: ha elfagyott, vagy jég vágta el szőlönket, utána kevés szemre messünk, úgylis a töke tengélete erőltetve volt; metszésnél tekintettel legyünk a szőlőföld fekvésére, minőségére. anyatökénk szemzetére, soványabb vagy bujább diszletére, például nálunk a kadarka igen háládatos faj, ha évenként sok csap, s 5—6 szem által kierősztoljuk termékenységet, 6-ik évben már alig nyerünk döntésre alkalmas vesszőt, 8-ik évben pedig kadarka tökénk is elvész. K e c h t porosz szőlész elveit igen ajánlhatom, ki a vessző érettsége s tengéletéhez mérve teszi e műtétet; szerinte a töke alsó vagy gyenge vesszzejét alig egy szemre, az erősbeket pedig magas csapokra s több szemre messük. Magában értetik, hogy a rosz fajú tökéket, melyek oltásra vagy kiirtásra szánvák, a meddig csak szőlőnk fája érett s rugyei egészségesek, meghagyatván így megelőző évben a lehető hasznot meríthetjük ki belőlök. A lemetezett venyigék markokba rakatván, később gabnakéve módjára zsup vagy iszalag kötéllel összekötöttek, kiszáradások idejéig a szőlőlábban gulyákba rakatván később tüzelés végett haza szállíttatnak; egy része ugyan döntés vagy oltás védelére karó helyett alkalmaztatik.

Döntés, első kapálás.

1) Magyar ember előtt a szőlőtő szaporítására vagy ifjítására nézve, csak egy mód nyert közelismerést, ezt ő döntésnek (némely helyen bújtas, rokkantás s a t.) nevezi, porhajtás, késaljfaültetés, herélés, magról termesztés, gyokeres vesszők zöldszemzése s a t. ajánlatos, s nemesisre alkalmas műtétekkel nem szeret bibelödni, szerrinte azokból fárasztó babrálás mellett is sok elmarad. Őszi döntéssel tabajdi szőlész egyáltalán nem akar megmegbarátkozni, kórmét félti a hidegtől, de azért fagyás ellen sem biztosítja szőlővesszejét, pedig ha érett a vessző, kis fakacs lefoglalásával egy ember naponta 400—500 vesszőt képes befedni; egy évben, épen mikor a szőlőrugyek elfagytak, megkísértém a fentebbi eljárást, s a jó eredményről mindenkit biztosíthatok; de azóta czélszerűbbnek tapasztaltam az őszi döntést, annak évi gyakorlata mellett megmaradván.

Azért emlitém föl az őszi döntést és vesszőfedést, mivel tudom, mennyire hátravettettek szőlész társim 1850, 1851 és 1853-ik években, midőn a nedves ködök, esők után nyomban beállott száraz fagyok s zuzmarák elölték a szőlő szemét.

Vidékünkön szokásos döntésnek egyszeru s rovid vázлата ez: szőlőérés előtt a legjobbbfaju tőkék, melyek részint házag mellett állnak, részint kinőtt életerőtéljes vesszővel birnak, csáté, kukoriczalevél, vagy zsupcso-maggal kijelöltetnek, ezek tavasszal (ápril, máj.) levélfakadáskor   alaku árkocsákaival korulásatnak, az anyatóke ezen úgynevezett döntésgodorbe lehajtatik, ép vesszei (2—4) a godor oldalfalára támasztva visszahajtatnak, s csekély kacscsallefoglaltatnak, a földszinén felul 4—4 termőbimbó hagyatván, először csekély fold,

utána még csekélyebb trágya tétetik az anyató fölé, míg utóljára a föld tekintet nélkül fölibe hányatik; — ha meg-ered jó, ha elvész is meg kell nyugodni a sors szigorú végzetén. De nem oda Buda! jól kezelt döntésből 2—3⁰/₀ többnek még mostoha időben sem szabad elmaradni, de akkor tabajdi atyámiai illetéknéppen kell a döntés körül szemeskedni: ásót döntésnél soha sem szabad használni, hanem csákánykapát, vagy vermet, ásóval közvetlen anyatóként mellett hatván le, a java hajsza-gyököket elvagdadjuk, ezek vesztésével hogy is legyen képes anyatónk 2—4 új ivadékot életerőre hozni, sőt első évben türehető termést is adni? — A kihányt érett (szén-savas és legényes) földet külön, a holt réteget is külön hánván, a lehajtandó vesszővel kényesen bánjunk, mert ha az elpattan, tartós tökére nem számolhatunk, inkább vágjuk el; agyag talajban ugyan nem kell egész érett trágya, de első forráson átment legyen az, ellenben éretlen trágya a döntésgödörben jövőn erjedésbe, a kibontakozó szén, fojtó és villó (phosphor) lég összeégeti, vagy penészhé teszi a gyökképző szemeket. Hogy mennyi trágyát tegyünk döntésgödörünkbe, az földünk milyenségétől függ, — fukarkodni 2—4 új töke nyereség mellett esztelenség volna. — Magában értetik, mikép a trágya alá és fölibe érett porhanyó földet tegyünk, az serkenti ifjonczunkat első gyökképzésre; a holt földet döntésgödörünk felszínére helyezni is jó; — 6—12"-nél soha mélyebben ne legyenek a gyökképző szemek, hová levegő, eső, meleg is könnyen behatni legyen képes, új életerőt adandó reményteljes növendékünknek. Kik hetekig nyitva hagyják döntésgödörüket, fölötté hibáznak, mert egyfelől nap, szikasztó szelek érik a gyökképző rügyeket, míg másfelől a sziklakeményiségű rögök behányáskor leverik azokat.

Az első kapálás idejét többnyire a tavasz kinyilta, időjárás, s a megelőző munkák határozzák meg; mi a

döntés után nyomban, sőt előbb is végezzük, mely martius és ápril havakra esik. A kapálás célja földporhanyítás, dudvairtás, jobban mondva alkalom nyújtatik a meleg, verőfény, lég, eső, behatásának. — Nedves idővel kapálni haszontalan munka. A kapálást épen úgy mint mást, maga idején kell végezni; a ki azt hiszi, jobb korán kapálni, folotte téved, ezáltal a nedv keringése fölingereztetik, miáltal a korai fakadást csekélyebb hideg is tonkre silánítja; de későre sem tanácsos az első kapálást hagyni, azon igen természetes igazságnál fogva, mikép tökéink erősebb rázkódtatás miatt (kivált a kényelmes hosszúnyelu magyar kapával) nem ritkán a rugyek, sőt leveles fakadások hullnak vagy verődnek le, s termésünkben 10—15% is könnyen elvesz. Tán mondanom is felesleges, hogy szőlőink emeltebb részén kezdjük meg a kapálást, az előbb kiszikkad, de ha eső jőne is, több nedvet képes legyen felvenni a bekövetkező nyárelői szárazságok ellen.

Babó Rubens s több értelmes szőlész munkáiban olvastam, mikép az első kapálást mindig a talaj milyensége, mélysége és fekvése határozza el, e szerint hat le a töke gyökere is, vagy csak a talaj felszínén terul el, — hibás eljárás volna a hajszál gyökereket bolygatni kapálás által, vagy meredek oldalon mélyen kapálva utat nyitni a zápor rohamának.

Én első kapálásunkat úgy tekintem szőlőmivelésünkénél, mint a földmives ugar szántását; ha az kellő mélyen történt, kétség kívül a 2-ik, 3-ik szántás is czélszerűen eszközölhető, úgy szőlészletünk 1-ső kapálásának jól végeztével a 2-ik, 3-ik kapálást módja szerint végezni gyerekjáték leend. Nehéz volna egyelőre a fent elősorolt körülmények tekintetbe vétele nélkül meghatározni mértékét kapálásunknak; tájékozásul ontapasztalatomból ezeket mondhatom: mikép a szőlőinkben uralgó dudva, gyomféle gyökének elterjedése, s a réteg mélysége szol-

gálván sinormértékül, a szőlőtő körüli első kapálás — 6" mélységnél soha ne terjedjen, ellenben 3"-nél csekélyebb se legyen.

Oltás.

Magyar ember testéhez sehogysem áll olyan munka, mely pizsmogással, sőt folytonos hajolással van egybekötve, ez utóbbi derékfájást s más kellemetlen utóbajokat idézhet elő; — mint aféle harczedzett ivadék egyenes, katonás tartásában legjobban érzi magát.

A tabajdi szőlészgazdák jelentéktelen része foglalkozik oltással — igen természetes, mivel nem értik, — még a vinczellérek is olyan ügyetlenül oltanak, mikép abban nincs köszönet, $\frac{1}{4}$ sőt fele is el szokott maradni. — Oltásra leginkább a szomszéd németajku szőlészeket alkalmazzuk, kik egész tökélyvel kezelvén azt, lelkiismeretes munkát tesznek.

Az oltás előnyét ott, hol a szőlők öselődeink által töméntelen rosz fajjal árasztvák el, vagy hol a szőlő sovány elaggottsága miatt döntésre már nem használható s hajtani nem képes, mondom ott egyedüli javítási eszközül csak is az oltást tartom. Az oltás módja többféle lehet, a mint az gyakorlat által felkaroltatott; a szerint bujtási, homlitási és rokkantási oltás, másutt a zöldoltás gyors és biztos szőlő nemesítési módnak ismertetett el, sőt némely helyen párosítás által is szokták a szőlőtőt ifjítani.

Én csak három oltási módról fogok emlékezni, ezek kevesebb pepecseléssel járván, bárki által is könnyen gyakorlatba hozhatók.

a) Hasításba oltani, ez igen régi, de még mai napig is leggyakorlottabb oltásmód; május hóban előszedjük a foldból, vagy pinczéből, jól megörzött oltóvesz-

szeinket, (melyek válogatott fajból, egészséges szemmel birjanak) a beoltandó tőke mellől elhuzván kapával a földet, azután csákánykapával (ásóval itt is a hajszálvesszőket sértenők) 6—8" gödröt készítünk, s ott a tőkét elfürészeli, mindig a tőke simafelét hasítván keresztül, az ékformára készített oltóágot (mely 2 szem közéből készült) úgy helyezem, hogy az oltóág és tőke héja érintkezésbe jöjjenek, ha fiatal volt anyatőkém, egymással átellenbe két oltóágot is alkalmazhatok, s először papirost borítok a sebre, azután vagy réti, vagy fai mohával minden üredéket betömök, sokan e helyett hársfa köteleket használnak, a mi egy célra vezet, az is, amaz is a földnek netán az üregekbeni hullása ellen szolgál. Ha ezeket jól végeztem, porhanyó földdel betakarom oltványomat, oltóágamból 2—3 szemnek (a bimbó) kell a földszinén felül maradni, melyet 2 darab ivdedesen lehajtott venyigével, vagy a lemetszett anyatörzsszel, még jobb pár rövid karóval olyan védelmet készíteni gyöngéd csemetémnek, hogy azt szőlőmunkásim könnyen észrevevén, sértetlenül hagyják. Az így oltott vessző 2-ik évben már terem, de ha vén tőkébe került, legjobb 3-ik évben eldönteni. — Az efféle oltás Erdélyben s egyébütt furásba is tétetik, a mi több vigyázatot feltételez, pedig az eredmény ugyanegy lévén, általa semmi újat vagy czélszerűbbet nem eszközölünk. —

b) Szőlővesszőbe oltani, ezen ifjítási vagy inkább nemesítési eljárást tabajdi szőlész társim egészen valami új, szokatlannak és hallatlannak fogják tartani. Én multévben néhány száz tőkével láttam kísérletet tenni, azt kitartó figyelemmel kísérvén, tiszta öntudattal állíthatom, hogy az eredmény — daczára a szakadatlan szárazságnak — igen kecsegtető. Öntapasztalatunk után tudjuk, mikép a hasításbani oltásnak a száraz nyár megöli, s ha az oltág elhal, vége anyatőkénknek, s vége azon reménynek is, mit egy új nemesített szőlőcsemete nyere-

ménye körül tápláltunk. Ellenben a szőlővesszőbe való oltásnál ha 2—4 oltág közül elmarad 1—3; még mindig egy fiatal töhez, de ha az is elhalna, anyatökénkhöz okvetlen bizhatunk.

Lássuk kimerítően, mikép kell a szőlővesszőbe hasznosan oltani? — (Ha netán ezen oltási módnál buvárkodó szőlészeink elvétől eltérnék is, e hézagot pótolni kell a tájszokás s öntapasztalatomból meritett adatoknak.) Ezen műtétnél első és főfigyelemünk arra legyen, hogy az oltandó tökének vesszejét és szemét ép állapotban kitelelhessük, e célra legjobb lesz — mint már a döntésnél is érintém — az oltásra szánt tökéek vesszejét ősszel befedni, magában értetődik itt is, egyedüli törekvésünk rossz fajokat nemesbítni vagy az elaggotakat ifjítani.

Tavaszzal, korábban mint a döntéshez, nehogy nedvkeringés túlárasztva legyen — hozzá fogunk a befedett vesszők oltásához, ¹⁾ oly formán, hogy az anyatökét először eldöntöm — (lásd döntésnél) azután a földszinén maradó szem felett elvágom a vesszőt, melyet épen úgy mint a fagalyat behasítom, igen természetes ha az anyatöknek e célra alkalmas 2 vesszeje volna 2-öt, ha 3,

¹⁾ Tudásvágyunk kielégítése végett bővebb kísérleteket tettünk a vesszőbe oltással — (ugy látszik tanítómesterünk a szőlőnemesítés tulzását kísértvén meg, alkalmasint a szőlő oltását a gyümölcsfaoltással zagyvalta össze) — és ma már gyakorlat után állíthatjuk, hogy az nagyban sok pepecselés és idővesztés miatt kivihetetlen, de az eredmény is késes; mentek akarván lenni minden tévútravezetési szándoktól, a vesszőbe oltás helyett ingadozás nélkül ajánljuk a „házasítás“ (párosítás) gyakorlati módját. A felmerülő különbségek mégis ezek: a 3—4 eldöntött vesszőt részsut elmeszük, úgy hogy legalább is 5—6 hüvelyk mélyen a földbe maradjon a sérvés rész; ezután a párosításra szánt nemes vesszőt hasonlóképp messzük el, szorosán összeillesztvén a kettőt hárs héjjal jól összekössük; a földön felül ép annyi szemet hagyjunk, mint a döntésnél vagy a vesszőbe oltásnál ajánlva volt. Végül azokhoz hasonló módon betemetjük földdel, igen-igen nagy figyelemmel levén a gyökér- és vesszőt képező rügyekre.

Házásítás folytán a közelmúlt két száraz nyárban aránylag legtöbb csemete épen maradt, tehát ajánlható fajnemesítési eljárási mód; egyébkint is annyi új vesszőt nyerünk, mint a vesszőbe oltás által, azután meg anyatökénket más oltási módra használhatjuk.

3-at, s így tovább; azután előveszem a jól megörzött oltágakat, mindeniknek 3—5 egészséges szeme legyen; közvetlen az alsó szem feletti két szem közét, úgy mint a hasításbani oltásnál, ék formára készítem, igen ügyelvén arra, mikép oltágunk bele sértetlenül maradjon ¹⁾, ilyen előkészület után a behasított vesszőbe illesztjük oltágunkat, és az e célra készült olt-tapaszszal ²⁾ bekenjük a sebet, ezt megelőzőleg ronggyal, vagy a mi olcsóbb, hársfahéjjal jól bekötözvén, minden veszély ellen védkarókkal ellátjuk. Nyugodtak lehetünk, mikép oltásunkból ily úton kevés fog elmaradni; az alig lefolyt 3 száraz év szigorú tanítómesterünk volt e téren, hitelesen is merjük állítani, hogy az imént leirt fajnemesítési eljárás folytán legtöbb sikert mutathatunk fel, — s mint már érintők — 1 nemes új fő helyett 2—4-et is nyerhetünk, magában értetik, hogy a szélrohamok ellen gyakori karóigazítás, levelezés, kacsozással kell újonczunkat biztosítani.

Másik nyereségünk az is, mikép dontés-vesszőbe oltván, állandó (s ha kellő trágyát adtunk anyjának) fiatal tőkére tettünk szert. — E leirt oltás módját már e f. évben tabajdi szőlőm nemesítése végett, nagyban akar-nám kezdeni, figyelmeztetvén szőlész társimat az eredményre, melyből okulva, alig fogják a hasznosabbat egykedvűen elnézni.

c) Gyökér-oltás módja: ezt ugyan még nem próbáltam, de Gaál Alajos (lásd okszeru szőlőművelés 39. l.) szőlész hazánkfia saját gyakorlata folytán legjobb

¹⁾ Oltó-késünknek alkalmasnak kell lenni, e célra ajánlom pesti Róth János oltó késeit (zsibáros utca boltjában) melyeket a kertgazdaság (1859) 7-ik sz. 54 l. rajzban kiadva, faoltásra is mint előnyös eszközöket ajánl.

²⁾ Oltó-tapaszul a gumólcscsfákhoz való is jó, de költséges, (fűszeres boltokban lehet kapni) ha nem restelnek szőlész társim maszatolni, következő olt-tapasz készítem: 2 rész vastag terpetin közé vevén 1 rész sárga viaszt, erre felhígításként $\frac{1}{4}$ rész olaj ontunk, mely arra szánt edényben összeolvasztatik s használtatik. Mások onképzelt keveréket készítenek, csupa gazdálkodás végett, holott a „fukar kétszer fizet” — többi kőzt agyaggal kevert marhatrágyát használnak, mit az eső lemosván, nem biztosít jó célról.

siker biztosítéka mellett ajánl; a gyökér oltás módja egyszerű s könnyen felfogható: t. i. mint a hasítás-oltásnál anyatönket körülássuk, a törzsgyököket el metszván, s minden szétágazó gyökbe oltunk, az elágazó gyököket lehetőleg a tőkesorába igazítván, ezután 1 új szőlőtő helyett nem ritkán 4—6-ot is nyerhetünk, ifjítás, tőkeszaporítás és nemesítés tekintetéből nem kis figyelmet érdemel ¹⁾).

Hazánk szőlészei folyvást a tudatlan vinczellérekre tesznek panaszt, e tekintetben Gaál Alajos munkájában több helyütt érzékenyen kifakad — s igen méltán — de hát mikép segítsünk a bajon? — Tán nem volna rossz vinczellér-képezdét állítani! — nevetség!! — hol, miből, és mikép? — E tünődés közt egy jó gondolat fogamzott agyamban: kérjük fel a pesti Magyar Gazdasági egyletet, bizonyosan meg fogja engedni a budai szőlőiskola s gel-lér-ti szőlőmivelésnél, mikép gyakorlati kiképzés végett vinczelléreink részt vehessenek, e célra tehát 1—2 éven át koratavasztól késő őszig benmaradjanak vinczelléreink. — Ugy hiszem mindkét félre világos a nyereség: a budai szőlőiskola csekély díjért bizonyos munkásokat nyerend, mi meg olcsó árért kiképzett vinczellérekre teszünk szert. Mondanom is fölösleges, hogy ez esetben nem egy éves vinczellérek értetnek, hanem a kik legalább is 6 évig szerződésileg kötelezettek.

Ennyit tudatlan vinczelléreink képzéséről, a kijobb javaslatot tud, álljon ki a síkra!

---

¹⁾ Mind a három oltási módról azt jegyzem meg, miszerint úgy leírni, mint az természetben történik, nehéz feladat volna azt tapasztalatlan előtt inkább a helyszínen mutatni, mint leírni lehet.

Gyomlálás, irtás, kacsozás.

E háromféle műtét többek előtt hasonértelműnek fog tetszeni, pedig mindegyik a maga nemében nagy jelentőséggel bírván, külön a gyomlálás, külön az irtás, külön a kacsozás ügyes, értelmes szőlészt feltételez. Junius havában a mint az új szőlőhajtások szemlátomást nyúlnak égfelé, a fürtök észrevehetően dagadnak, ki kell lesni a kedvező időt, s azonnal a gyomláláshoz (lombozás, levelezés, tisztogatás) fogni, úgy intézvén azt, hogy virágzás előtt bevégezzük, különben virágzás alatt a himpor, mely az anyaszálakra hull, leverődván, terméketlenné (futóvá) válik tőkénk; sokan itt hibázzák el a dolgot, s többnyire a természet meddő adományában keresnek vigaszt, vagy egyszerűen megnyugosznak abban a mit az Isten ad, meg kell vele elégednünk, pedig dehogy úgy van a d v a, de alkalmatlan időben esett rossz munka által elkontárváztuk termésünket. — A gyomlálás célja és hatása: a zöld hajtások fölösleges levelét letépjük, megszünvén így a túlzott árnyék, nap, lég, világosság szabad befolyása által fürteink virágzása és termékenyítése elősegítetik; ezúttal hozzá fogunk az

2) Irtáshoz, (magfahagyás, választás, vessző vagy termőfa kiszedése s a t.) ezen műtét amannál sokkal lényegesebb, általa meg kell előznünk a természet működését, mert az magának önkényt választ termő vesszőt oly formán, hogy az oldal- vagy vízjövések özöne tolu, elő, melyekre pazarul árasztja a természet tápnedvétl míg a fürtökkel telt vesszők elhanyagolva, jövő évben terméketlenségnek kell bekövetkezni; nem igaz tehát, hogy a bőtermést sinlette meg, hanem igen a hanyag irtást. Legjobb irtani a következő módon: meg kell jól vizsgálnunk a vesszőket, belőlök csupán életrevalókat

kiszemelni; fölteszem 10 vessző vagy hajtás van egy tőkén, mindegyik gazdagon rakodva fürtökkel, de azért 4—6 termő vesszőnél többet soha ne hagyjunk; néhány fürt veszteséggel mit se törődünk, mert nem csak egy évre kell anyatőkénk. Sőt ha jó fajú tőkénk s döntés vagy vesszőoltás volna sürgős teendőnk, kétségkívül e célra jobb oldalvesszőt is hagyhatunk meg, mi tekintettel sem lévén a néhány gerezddel telt rövid alkalmatlan vesszőre.

3) Jól bevégezván szőlőnk irtását, utána nyomban tegyük a kacsozást (csonkázás, nyakbahányás s a t.), t. i. trágyázott vagy természetből megáldott jó talajunkban a bujavesszők néha óriási nagyságra nőnének rövid idő alatt, e deli növés gyakran azok vesztét idézi elő, ez idő tájban dúló viharok borítják a látkört, vagy a szelek s huzamos esőzések alkalmával, mintegy önsúlyok terhe alatt görnyednek, s nem ritkán kitörnek életrevaló vesszeink, tehát a mire legnagyobb szükségünk lett volna, azt veszítjük el. E kártól megóvhatjuk magunkat a kacsozás által ily formán: megelőzőleg vesszeinket csak a rendes hosszúságra hagyjuk nőni, azonfölül eltörjük, sőt a válindákat is elcsipkedjük; így a nedv keringés is szűkebb korlátok közé vonatván, a meglevő vesszők s fürteik képzésére mintegy erőszakosan tereljük a természet működését.

Gyomlálás, irtás és kacsozás körül igen sokan hibáznak tabajdi szőlész társim; természetesen a sok fürt 8—12 darab vesszőn van eloszolva, a csábító reménytől elragadtatva érintett fürtös vesszők mind meghagyatnak, így aztán kizsaroltatik tőkénk, lesz belőle 3—4 év múlva fiatalagg, s beteg töke.

Az általam fent vázolt mód szerint alig hibázik hát bárki is, kinek jelszava: „egyszeri haszonért százszoros nélkülözésnek áldozatául esni, balgaság!”

Világos dolog, miszerint szükség esetében 2-ik

gyomlálást, irtást, kacsózást tenni, nem annyira fontos; mint hasznos; a mint az évszak termékenyebb, az idő száraz, vagy esők által bujább növésre serkenti szőlőtőkék tengéletét, e szerint kell ebbeli foglalkozásunkat alkalmazni.

Kötözés; 2-ik, 3-ik kapálás.

Tabajdi szőlész mindenben a mi útjában áll, fenakad, s ezt nagyon resteli, tudom nem restelné szőlő kötéskor ha valami égből pottyant tárgyban megakadhatna, melyhez termékeny szőlővel vesszejét kötözhethné; — fájdalom! biz' ott a sors ezt tőle megtagadá, karóról meg egyáltalán nem akar gondoskodni, szerinte az költség mellett fáradságos valami; — hiszen még költségesebb az, ha az első évi oltvány vagy döntés s egyéb fürtdús fiatal szőlővesszeinket a szél kisodorván, még anyatökénket is elpusztítja! Sajnos tapasztalás, de úgy van. — Igaz magyar példabeszéd: mikép tökénk a szőlővesszőnek, a karó pedig fürteinek anyja! (tabajdi ember ezekre így replicál: a karó nem terem bort!) tehát karó által megóvatik tökénk a viharok dúlásától, huzamosb eső beálltával lecsepeg az egyenesen álló szőlővesszőről minden fölösleges nedv; lég, verőfény, meleg, szabadon hat fürteinkre, szóval karó mellett a töke beárnyékolása kevesebb 15—20 %; — mint karó nélkül.

A karózást fölemlíteni sem akarnám, mert „a hol nincs, ott ne keress,” — vannak ugyan iparos szőlészek, hol nagy részben karóval látvák el a tökéket. Mikor én először karóztatám szőlőmet, így tiszteltek meg: „Uram! szőlőhegyünk el van csufítva!”

Kötözés vidékünkön more patrio több tökéről a vesszőknek egymáshozzi foglalásában áll, mely a töke derekán (hova a fűrt beszoríttatik, s valóságos egres

marad) s a vessző végén történik, s idáig nálunk csaté, szittyu, főleg zsup szalmával tétetik, nagy ritkán kukoricza levél is használtatik. — Másod kötözés többnyire a másod gyomlálással együtt jár, de az ekkor halomra gyült gazdasági teendők miatt sokszor és többeknél el is marad.

Meg kell itt rónom szőlős gazdáinkat úgy, mint a vinczelléreket, azon durva avatlan eljárásért, melyet kötözéskor tesznek: 3—4 töke vesszejét úgy összehuzzák, mikép az tövén szinte ropog, kevés elővigyázat van a szőlőfürtökre, melyeket leginkább lábbal szoktak leverni. Kivánatos volna e műtét alkalmával a fölösleges kacsokat, vállhajtásokat és a túlhosszúra nőtt vesszőket elcsipkedni, miáltal a gyümölcs és vesszőrügy fejlődését mozditanók elő.

Másodkapálás rendszeres mivélésnél gyomlálás után történik, de mivel a tabajdi szőlész többnyire ezzel szokta bevégezni szüret előtti dolgát, tehát a kötözés után soroltam, csakugyan ekkor szokták a 2-ik kapálást végezni.

A másodkapálás fürteink kártalanítása végett okvetlen virágzás utánra maradjon, ez junius végére esik, czélja: gyomirtás és földkeverés.

Szabó David elve szerint 2-or kapálni száraz idővel legjobb, a midőn a tágon álló földbe tökének nem ingattatik meg, így növéseben a szőlőfürt sem szenved, ez okból nem is szükséges épen olyan mélyen másodlani, mint az 1-ső kapálás történt, csak a gyomirtás és földkeverésének tétessék elég. Nedves idő jártával agyagos földben igen összetapostatik talajunk felszine, s ez nehezitendi a későbbi kapálást, sőt bekövetkezhető szárazidőre földünk összeáll, s a göröngyök töméntelen szőlőfürtöt levernek, föltételeztetik tehát szőlőmivesünk helyes itélete, miáltal e munkát elhatározza.

A harmadkapálás mellözésére két esetet tudok fölidézni, egyik az: ha sok eső miatt nem lehet e műtéthez

fogni, de akkor is gyomtól mentesítessék a szőlő földje; másik pedig, a folyvást tartó aszályok miatt történhetik kanikulában elmaradása. Ez utóbbi esetben a forró föld és nap hatása miatt szőlőfürteink aszkórba, zöld rothadásba esnek, később avatlan szőlész jajveszéklések közt csapja össze kezeit, látva tökéin a furtok elszáradását, mintha a jég vágta volna el; legyünk tehát ovatosak, nehogy öntudatlanságunk miatt bortermelésünk jó előre megtizedeltessék. Az elősoroltak tekintetbevétele mellett, ha késnek is a 3-ik kapálás, de soha el ne maradjon, s mint nem felületes szőlőmunkának, saját vizsgálatom szerint a következő előnyös hatását észleltem: 1) általa szőlőfürteink teljes érettséget, a vessző és rügy pedig kifejlődését nyeri. 2) Másodkapálás után töméntelen dudva üti föl fejét, a föld alól pedig cseplész, taraczk, buvik elő, de a föld fölötti magnak induló dudvafélék kiirtása s a leendő munkák könnyítése végett is okvetlen 3-or kapáljunk. 3) Ez időtájban éri a szőlőfürt teljes nagyságát, nehogy a földhez érve, por, víz, iszap borítsa, kapával kell számára godröcskét készíteni, ily úton a fürt szabadon csüggvén, érésre előkészítettik. 4) Harmadkapálással kapcsolatba hozhatjuk a vesszők 2-ik levelezését, egyfelől a gerezdek beárnyalása, míg tartós esővel fölösleges nedvesség mellőzése eszközöltetvén, szárazságban pedig a harmat s köd jótékony hatásának szabad utat nyitunk. Hiszen ezeket tapasztalhatták szőlész társim a fürtök gyorsabb érésénél, de azt is tapasztalhatták ám, hogy egyik szomszédnak a másik fölött 10—20 akóval több s 2—4 fokkal erősebb bora termett! Ezekből világosan kiderül a jó munka előnye, s így a 3-ik kapálás nem csupán czimere szőleinknek, vagy dísze a vinczellérnek.

Be levén végezve utósó nyári munkánk is, ha szél, jég s egyéb elemi csapások ellen termésünk biztosítva van, borházaink tűzmentesek, nyugodtan alhatunk pi-

rosló szőlőfürteink jövője fölött, nyugalunkat legfeljebb is egy tompa moraj zavarhatja meg, mely nem egyéb üres hordó kongásánál, abroncs szorítás, forrázás által előkészítettén, figyelmessé tesz bennünket egypár vig szüreti órára. — „Hosszas fáradozásnak csakugyan jutalom a vége,“ szőlőnk töve körül szenvedett szárazság kárpótlásaul pár pohár új karczosborral enyhítjük szomjunkat — ezután következő rózsáskedv tengerébe temetjük búbanatunkat, s feledve az élet gyotrelmei, feledve kiállott szenvedésünk, feledve minden!

II.

A borkezelésről.

A s z ü r e t.

Érett szőlőfürtök szüretelésével csak így eszköz-
lünk jó, közép, vagy silány borminőséget, ha t. i. e ne-
mes gyümölcs igényei szerint eljárásunk okszerű; egy-
felől tehát jó munkánk után várhatjuk szőlőfürtjeink ki-
fejlését, másfelől ne feledjük ki szüretelésnél az idő já-
rását szemügyre venni, mert az itt is oly szigorú tanító
mesterünk, mint más vállalatnál vagy üzletnél.

Már 10 év óta szüretelek Tabajdon, s nem emlék-
szem reá, mikép 10—15 octobernél tovább késett volna
szüretünk, lett légyen bármilyen időjárás, vagy a szőlő
érettsége, az mindegy; itt főképen gazdasági foglalko-
zásunk végezte, s utána a megkezdett őszi vetés hatá-
roznak; tehát a rendes szüret idejéig Simon-Juda nap-
jáig (oct. 28.) sohasem halasztatik a szüretelés kezdete.

Vidékünk szőlőhegyein minden mesterkéltszűret
ismerellen plánéta; mindent a természet pazar kezétől
várunk, a mint az egész meztelenségében juttatja köz-
bénk adományait! pedig ily úton finom bort ritkán nye-
rünk; bortermelésünk főkellékei: érett szőlő, fajválasztás,

kétszeri vagy többszöri szüret, s egyéb iparos szüreti eljárás. Ármányos szokás nálunk az is, a mint egyik elkezd szüretét, utána valamennyinek hanyat-homlok szüretelni kell, másképp ki van téve szöleje a közprédának, úgy hiszem ez csak reminiscentia hazánk megrögzött szokásáról, mely magyar szőlészek közt — számos kivétellel — így van, s tán így marad Isten tudja meddig?

Röviden elmondom a tabajdi szüret körüli szokások teendőket! — A kaputos osztályt egészen kivéve — telkes gazdáink szüret napján seregesen tódulnak ki szöleikbe, koma, sógor, atyafi, készséggel osztja meg e foglalkozását, természetesen a java szőlőből folyvást enni, s torkig lakni lehet. Szüretelő edényeik pedig többnyire piszkosak, zsirosak, nem ritkán a csáva alól rántvák el; lehet aztán képzelni, a szőlő nedv az érintett zagyvaléktól, milyen ízt, szagot sajátít el! Rosz fanyelű bicskákkal riszált fürtök gerezdei szétszórátván, földdel, iszappal telvék, sőt e miatt a nedvfolyadék gyakran 1—2 % lejjebb rug, azután a földön is sok szem marad, megnyugodván abban, hogy „az aranyból is hull.“ —

Csekély kivétellel a szőlőfajok összeszedetnek, egyelőre csöbörbe muszolófával, vagy a mi nagyon lábra kapott szőlőörlő géppel minden fürt gerezdje összetöretik s kádra hanyatlik. Az ezutáni teendők kétfelé oszlanak: a józanabb része első borforrást vár be, azután kisajtolja s elszűri vérpiros szőlőnedvét, míg a másik de sokkal nagyobb rész csak 48 óráig hagyja kádon czeفرéjét, ezen kis időt ülepedésre szánván leszűri a téglaszinű bor elejét, azután sajtolatlan törkölyére $\frac{1}{4}$ részben vizet önt, a mit egészen nyílt borforrásra hagyván, a meglevő csekély alkohol, s a szénsav is nagyrészen elröpül, sőt a föltoluló törköly miatt 8—10 napra eczetes ízt is kap a löre — melyet hazánk majd minden magyarajku szőlésze készít, s kapásbornak nevez. Atyámfiak! nem akkor kell bormennyiségre törekedni mikor már leböngészett

szőlőnk fedél alá került, hisz itt már könnyű vele elbánni, hanem kint tőkénk körül forgolódván, ifjítás, nemesítés sat. által igyekezzünk bortermésünket szaporítani, — ekkor aztán nem szorulunk a víz segédelmére! —

Ebből áll szüretünk fővonásokban.

Mint már érintém, magyar ember hanyag szőlőszeti eljárását a bor mennyisége által szeretné helyrehozni, tehát nálunk is borminősége miatt a szüretet hátrálni néha feladat volna. Felteszem minden szőlész társam ismeri a fürtök érettségét, ez okból vezérelvül szüretünk jobb kezelését czélozva, a következőket akarom megjegyezni, főtörekvésem nekem is a bormennyisége, szem előtt tartva égővünk tulajdonát s szőlőfajaink sokféleségét; nézeteim ezek:

a) Vagy a számos későn érő fajokat kellene kiküszöbölni, vagy pedig kétszeri szüretet életbe léptetni, külön a koraiakra, külön a késeiekre nézve — (szőlőfajainkról alább) — vagy ha vizenyős évszak állna be, az érett s rothadásnak indult fürtöket külön korábban, a többi félérett szőlőket későbbben szednők, így czélt érnenék bormennyiségre nézve is, de a jóságához is közeli-tenénk.

b) Ne a gazdaság teendői vagy Szent Mihálynapja határozza el szüretünket, hanem szőlőfürtjeink érettsége, az fog nekünk sok és jó bort adni. A közel lefolyt 3 évben felette kedvező időjárás volt jó bortermelésre s ha 10—16 nappal későbbben szüretelünk, bizonyosan több s jobb bort szűrünk. Szeretnék én olyan atyáskodó szőlőhegy-rendőrséget, melynek védszárnyai alatt lopástól biztosítva, későbbi szüretet vehetnénk igénybe, ily úton aztán tökéletes bort mutathatnánk fel tabajdról; vagy is a szőlőfaj esése szerint 1-ső, 2-dik s harmadik szüretet tartván. —

c) Ha már a választékos többszöri szürettől idegegenek volnánk is, törekednünk kell egy időben válasz-

tani el jobb bort adó szőlőfajainkat, e szerint osztályozva voroset, fehérét vagy extrát, kocsmai eladót s ivóbort lehet szűrünk, eljárásunk következő lehet: kadarkákat, dinkákat külön, ezek extrák; azután sárfehér s más jó fehérfajokat is külön, ezekből hatalmas kocsmai, a többi összeszedve jó ivóborunk leend. Vizes lörét készíteni — be kell vallani on gyenge tapasztalatomat — soha senkinek sem ajánlok, igaza van Balogh János tudós szőlésznek, miszerint 1 kupa víz elront egy veder bort vagyis $1 \times 16 = 48$; jobb tehát jól kiforrott bort vizezni.

Jó-előre csak ennyit kísértsünk meg okszerű szu-
ret által bortermelésünk érdekében tenni; sok volna még itt felemlíteni való, de a többi megjő magától is: meg kell tehát ismerkednünk a mustkészítés legjobb módjával, ezután várhatván termékünk felett kielégítő bírálattot az egész világ borászaitól — minden kísérlet után pedig megnyugodván abba, mikép a „ne menj továbbot megkozelítettük!“

A pincze.

Pinczéinkre kevés ügyelet van, azokat nem ritkán éléskamra, s holmi vegyes tárgyak rakhelyéül tekintjük, oda burgonyát, nyers káposztát, gyümölcscefrét, zsíradékot, s Isten tudja mit mindenfélét nem rakosgatunk, pedig a bor olyan finom s érzékeny folyadék, a mely többféle idegen ízt s szagot elsajátít. Ha a természet maga segédkezet nem nyújtana legalább egyszer egy évben, — borforráskor — pinczénk valóságos egér, patkány, béka, muslicza, szúnyog sat. állat-rovar barlangjává válnék; ezek irtása nem vonja magára figyelmünket; pedig valamint a „rend a dolog lelke“ —

ugy a „tisztaság borászaink czímere.“ — Főhiánya még pinczéinknek az is, hogy kellő légkürtökkel — szeleelőlyukak — nincsenek ellátva, pedig az nagy befolyással van boraink milyenségére nézve, szabadlég nélkül penészt kapnak kívülről hordaink, de maga a pincze oldalfala is, így az ottani lég meg levén fertőztetve, időnkint boraink átöröklük; ebből aztán nyulósság, töröttség, pinczeppenészszag sat. féle borbetegségek származnak. — Szellőkürtök nélküli pinczék légmérséklete egyenetlen mindég, nyáron felette hideg, télben szerfelett meleg, innen keletkeznek a hideg, meleg, bűdös sat. roszbortartó pinczék. Pinczénk ajtaja lehetőleg a borházzal fedeztessék, és pedig éjszakkeleti irányban, felette legalább is 4—6 láb földtakaró legyen.

Balázsházy János szerint eme régi példabeszédben „pincze teszi és csinálja jóvá a bort,“ — sok igazság rejlik, az ő józan felfogású s korszerű nézeteiből (lásd pinczegazdászatról irt munkájának 52—55 lapját) néhányat pinczeszereinkre alkalmazva, ide iktatok: télen hideg, nyárban meleg pinczék, költő fészkei a borbetegségeknek; jó pinczék légállása Reaumur szerint 7—10 fok lehet.

Tulzott száraz pinczékben hordaink több töltelékkal járnak, e hiányt légkürtőinkkel kormányozzuk.

Kemény, nehezen rothadó ászokfákkal (csántér) kell pinczénknek elláttatni, nehogy véghosszában rothadjanak, vánkorfák rakassanak alájok, így kellő magasságban állván hordaink alyzata kisépertethetik.

Pinczébe semmi eczetes vagy eczetesedő folyadék ne helyeztessék, ha volna is, rögtön távolítsuk azt.

Országutak, kovácsműhelyek melletti pinczék hibásak, mivel a szerfeletti nagy rengés miatt boraink felzavarodnak.

A bórkezelés módja igen lényeges, de egyszerű műtét; nálunk ilyenén szokás uralog: mustszűrés előtt a

szerteszéjjel heverő hordók kiforráztatnak, többnyire csak azért, mikép az új nedv ki ne folyjék belőlök, a penész, vizdoh sat. idegen szagnak távolítására nincs kellő ügyelet. Felette rossz szokás mustszűrés előtt hordainkat kénlapozni, mely a forrást akadályozván, még kellemtelen izt is kölesönöz, kénezés czélja nem hordó vagy borjavítás, hanem a külső légnek ellentállásával a hordó szárítására s épségben maradására van irányozva. — Kénezés után tehát hordainkba kerül a must, zárt forrás vagy más mesterkélt bánásmód itt egészen ismeretlen.

Magára hagyatván a leszűrt nedv 10—15 % R. meleget kíván, hogy 8—10 napi egyenlő mérséklet mellett magát kiforrhassa.

A bor forrása.

Tájékozás végett helyén látom itt a bor forrásáról, vagy rendszeres erjedzéséről rövid, de érthető megjegyzéseket tenni: erjedzésnél nemcsak arra ügyeljünk, hogy edényeink 6—8 hüvelyk hézag mellétt töltsenek meg, fődolog a nyugalom s légállás egyenlősége; mint már fent is érintém, hibáznak azok, kik borházukba fent, s nem pinczájukbe lent hagyják kiforrni mustjokat, amott időjárása szerint gyakran változik a légmérséklet, pinczében nem.

A mustnak nyálkás czukortartalma változik át borszeszszé, s ez a valóságos borforrás, borszesznek egy akóban legalább is 8 itczének kell lenni, de lehet 10—12 és kifejléséhez legfeljebb 10—16 % R. kell, ez által koneny és széneny légrészek fejlődnek ki, ez utóbbi pezsgés közben okvetlen elrepül, amaz pedig a bor erejét feltételezi, szükséges belőle minél többet felfogni.

Czélunk elérése végett a bor forrását nyugalom és lég-mérséklet hátrálják, de ennél jobb s biztosabb a szabad-lég érintését végkép elzárni, s ez zárt forrásnak nevezetetik.

Hogyan eszközlünk zárt forrást? — Igen érthető 2 zártforrási módot adok elő: egy *a)* F ráma idomú csőt készítettünk czinből vagy bádogból, hosszabb vége az (*a* ábra) lemezig hordónk szájára illesztetvén, viasz vagy más ragacscsal megerősítetik, a cső rövidebb végét hordónk közé helyezett lábas edénybe eresztjük, (egy edény elég 2 hordóra is); mely legalább is félig vízzel legyen telve, figyelmesek legyünk arra, hogy a víz ki ne fogyjon.

Ennél sokkal jobbak Szabó Dávidnak (ok borter. 110 — 113 l.) zártforráshoz ajánlott eszközei; u. m. a hordó szájára alkalmazandó szádló czincső csavaros vég-gel, melyhez csavarkulcscsal hajtatik reá a (fent ábrában látható görbe cső, ezekkel bánásmód következő: a szádló hordónk szájára szorosan illesztendő, melybe kulcs segítségével a rövid csavaros czincső srófoltatik, ez természetesen tágabb levén, bele a hosszú görbecsőnek rövidebb vége tolatik, a hosszabbikat erre készült mészvízzel $\frac{3}{4}$ telt edénybe eresztjük, ez esetről is minden kis hézagcsa betapasztandó. — Mindkét zárt forrásnak előnyei következők: a bor erejéhez kellő kőneny, s a zamatot feltételező szénszesznek nagy részét felfogtuk; — pinczénkbe aggodalom nélkül mehetünk, onnan bármit hozhatunk, vagy előfordulható bajon segíthetünk. Tehát zárt forrással erősebb, zamatosabb vagyis kelen-dőbb bort nyerünk. Szabó hazánkfíának munkájában a részletesb vázlat közt érintetik, mikép a zártforrást veresbor készítésre is jól alkalmazhatjuk.

Borkezelés vidékünkön ez: forrás után tele töltvék a hordók, azután 2—4 hétben helyütt alig egyszer töltögettetnek. Marciusban, áprilisban egyszer fejtvék, azután

vagy eladatnak, vagy havi töltögetés mellett használatra fenntartatnak. Ezen igen rövid, de rossz borkezelési eljáráshoz, legyen szabad 10 éves tapasztalatomat felemlíteni, nem valami új felfedezések, de helybeli viszonyainkhoz mérve előnyösek lehetnek.

Borforrás után nyomban tele töltjük hordainkat, ajánlatos volna hetenkint egyszer hordaink szájának belrészét vizsgálat alá venni, oda seprős nyálka rakodik, ezt borrostával eloszlatni kell, s egyéb salakot is felszabadítani, így a nyálkásodás s utána a hortisztulás gyorsabban végződik, de később sem fogunk borainkon zavaros szint észrevenni.

Töltögetési szabály: forrás után 2 hóig minden 3—6 napban, ezalatt boraink ülepedése bevégződvén, de hordaink fája is jóllakik, tehát a fogyaték is csekélyebb; 2 hó után fejtésig minden 8 nap; fejtés után 5—6 hét lejártával elég, ha minden 2-ik hétben töltögetünk.

Szőlész társaim szakképzése végett Vajda Dániel hazánkfiának újabb borászati munkájából néhány adatot idézek: ügyelnünk kell, mikép hordaink forrás után szilárd állásba jöjjenek az ászokfán. Czukorszegény vagyis gyenge boroknál siessünk a töltögetéssel, egyuttal a hordók légmentes dugaszszal láttassanak el, szerző hibás eljárásnak tartja egyenetlen aknákra s vakesapokra rongyot, kákát, kukoriczalevelet, vagy bármi toldalékot varrni, ezek miatt boraink soha légmentesítve nem levén, megvirágosodnak; minden akna közt legjobbnak ajánltatik az a k n á n y o k (lásd ugyanazon munkában leírását 77 — alkalmazását 167. oldalon 2-ik ábra szerint) magában értetik, mikép ujbó feltöltése után nyomban hordaink aknája egészen légmentessé nem tétethetik, mivel a 2-dik forrás végett kárt is szenvedhetnének. Hordainkat színig kell ugyan tölteni, de azokról soha le ne csurranjon, hibás eljárás volna a hordó fenekét térdel lökni, mivel így boraink tisztulását soha nem érjük el, az-

után meg a virág s egyéb salak (vagy seprencze). a helyett, hogy a bor színére jönné, a bor közé vegyül. — Hordaink kívülröli tisztítását a fényüzésig vinni, Vajda D. szerint nem lényeges, még rosszabb e műtételt avatlan kezekre bízni, mi által boraink megingattatnak, s újra felkeverednek; — e célra a hordók keféleszt, mely száraz pinczékben havonkint egyszer történjék, fontosabb az aknák s vakcsapok tisztántartása.

Átalános töltögetési szabály legyen: a borokat 6—8-ik nap egyszer, 14°—15° mustbort 8—10-ik nap, a 16°—18° mustbort 10—14 nap, más lást csak 14—24-dik napon töltögezzünk. Töltögetéskor nem szabad egyenesen a hordóba eresztetni a bort, hanem erre készült hosszú csöves tölcseren át, mely a borba érvén, edényünk tartalmába rázkódtatást nem okoz. — A töltékbort inkább jobb legyen a töltögetendőnél, mint alábbvaló, akár szín, íz, zamat, akár borléltartalomra nézve. Ó-borral újat mindég, fordítva újjal ót soha se töltögezzünk. Ezután részletesen előadatik, mikép boros gazdának nem hasznos fébeli hordóba bort tartani, minek elkerülése végett palaczkokat szerezzünk, melyekbe ivó-, s töltékbortunkat lefejtsük; e helyütt a palaczkokbeli üledék távoztatása végett a 2-ik fejtés ajánltatik, mely igen jó, de ennél sokkal czélszerűbb palaczkkezelést láttam F. T. R. ercsi esperest urnál, ki a palaczkok másod fejtése végett pinczéjében osztályos állványt készítettett, hova minden palaczk, hordó módjára fél szakra fektettetik, s belőle a bor salakjától tökéletesen elválasztatik — hogy az így kezelt bor kristálytiszt, az képzelhető: e célra nagyszájú négyszegű üvegek s jó parafa dugaszok használatával minden bugyburikolás, s így a nedv felzavarodása is elkerültethetik. — Ennyit fővonásokban a töltögetésről, mit V. D. hazánkfia kimerítően, s borosgazdáink egész figyelmét érdeklő fontossággal vázol. („Borászati közlemény“ében IX. 164—182. lapon.)

A borfejtés.

A borfejtését idősebb tőkékről szűrt nedvénél elég egyszer évenként februárban véghezvinni, de a vidékünkön ifjítás alatt levő szőlő nedvének okvetlen kell a kétszeri fejtés, és pedig februárban először, júliusban másodszor eszközölnük. Tapasztalásból mondhatom e műtételre igen nagy befolyása van a hold szakának, tehát új holddal soha, hanem töltén, azután szeles, meleg, zivataros időt, nedves légállást kerülvén, tiszta verőfényes napon végezzük ebbeli teendőinket. A fiatal vastag boroknak lehetőképpen a tisztulási állapotát lessuk ki, ha mindjárt az későbbben állana is be. Aknáink, vakcsapok a hordó szájához illők, szárazak s légmentesek legyenek. Ilyetén kezelés mellett biztonsággal állithatom, mikép boraink betegségnak nem lesznek alávetve, szállíthatók, tiszta színűek és zamatosak fognak lenni. Tíz éves tapasztalatom után ennyit, bővebb okulás végett legyen szabad Vajda D. 25 éves borászunk tanulságos eljárásához folyamodni: első s főteendők a fejtés idejét, boraink tökéletes tisztulásához mérve, elhatározni; — fonák felfogás volna elvül kitűzni: hogy minden bort le kell fejteni a szüret után következő deczember, január vagy február havak valamelyikében; ez nem áll; — e körül a tapasztalás következőkre tanít: a 9^0 — 13^0 mustmértleg tartalmú bort szüret után legfeljebb 3—5 hónap mulva lefejtsük, a 14^0 — 15^0 fokút seprőn hagyjuk 14—16 hóig, — a 16^0 —18 must fokút 26—28 hóig; — a 19^0 fokon felülit, — hova a másolás is tartozik, teljes 3 éves korában fejtsük le. — Ha, nem határozott rendszabály is ez, de tájékozásul elég arra, mikép honunk szakértő borászhai által eredményteljes kísérletek tétessenek. — Nehogy borülledés végett fejtés után vizahólyag vagy

gelatinnak alkalmazására szoruljunk, meg kell vizsgálnunk fejtés kezdete előtt borainkat, valljon azok tökéletesen megtisztultak-e? — S a seprő vagy egyéb nyálkás részek leulepedtek-e? — Az érlelő utóerjedés által egy kevés seprőt rak le minden bor, e seprőről, kivált a gyenge bort le kell fejteni, és pedig kétszer; e második fejtés legfeljebb augusztus elejéig késsék.

Ezeket tudva áttér szerző a hordók borszeszezésére s kénezésére, mit nyomban a czélszerű borlefejtése követ: megelőzőleg a forrázás, mosás, tisztítás, akna és csaplyukák légmentesítését, szóval hordaink tökéletes tiszta elkészítését tűzzuk ki szigorú feladatul. Ezután 12° s kevesebb must foku gyengébb bort, kénezett hordóba, — a 13° s több fokut borszeszezettbe fejtjük.

8 akós hordóra 1 □ huvelyk kénlapot vegyünk, melyre egy aknanyél, horog, alól pedig serpenyővel el látott kénező műszer ajánltatik: kénezés után nyomban toltuk hordónkba a bort, itt is megjegyeztetik a felesleges kénnek kerülése, mely sohasem javítja a bort, hanem inkább azt izetlenítvén, az ember egészségét rontja. Borszeszből 8 akós hordóba először félmeszelyt ontunk, azzal gorgetés után hordónk belsejét megnedvesítjük, azután meggyújtjuk, a mi megtörténvén, hordónkat nyomban kimossuk, utólagosan még félmeszely borszeszt öntünk edényünkbe, melylyel azt kioblítvén, borfogadásra használjuk.

Lopócsővel borunknak fejthető állapotáról meggyőződést szerezvén, tiszta szélcsendes időben megkezdjük a fejtést, csapolásnál nem volna szabad azt utni, verni: hanem csavarni, vagy arra készult kenőcsot használni: megelőzőleg a vakcsap szerkezetének is olyannak kell lenni, hogy azt nem kalapácsolással, mert így újra felzavarodik borunk, hanem harapófógóval kilehessen venni. Fejtés közben igen nagy vigyázat ajánltatik arra is, mikép a kezdetkor mintául szivott borral többszor ha-

sonlitást tegyünk, minden szurkés vagy zavaros bort a jótól elválasztván, a boralj közé öntsük, kivált finomabb 14° mustfoku vagy tán annál jobb borainkat lehetőleg megóvjunk minden salaktól; gyenge boroknál inkább elnézhető egy kis zavaros, mivel azt más szerekkal javíthatjuk, úgysis korcsmára vagy fogyasztásra szánjuk. — Ezekből kivethető, mikép Vajda D. tapasztalt borász is a csappali fejtésnek mint honunkban egyszerű s könnyen kivihetőnek elsőséget adván, áttér a borfejtésnek műszerek általi mesterséges módjára; ezek közül is a „Dugaszos szivárvány nyali“ fejtést ajánlja, olyképpen; hogy e célra 2—3 műszerünk levén, a kis, közép s nagy hordókhoz alkalmazhatjuk. Sok borász által felkarolt „fúvóvali“ fejtést, részint mivel a bőr vagy káucsukcső savanyodásnak, sőt eczetesedésnek is van kitéve, részint mivel boraink felzavarodásnak vannak kitéve, főök pedig az, mikép egy hordó fejtésének végeztéig a bor színe meg nem tekinthető; — a fúvóvali fejtésmód egyáltalán nem ajánltatik.

Az A alakú fejtőszerszám elleni lényeges kifogások ezek: 1-szor, azzal tisztán működni nem lehet; 2-szor, tiz egyén közül alig válik egy, a ki bugyborékolás nélkül azt megindítani képes legyen; 3-szor, a mi fő, hogy a bor kicsurgatásához igen-igen erős mell szükségeltetik.

Meg fogja engedni V. D. borász társunk hasznos munkájában gyűjtött adatoknak felemlítéseért; ha azok elhanyagolt borászatunk emelésére szentelvek, úgy mi feljogosítva érezzük magunkat a fejtés körüli okszerű tapasztalatnak terjesztése végett apostoli szerepet felvenni, hogy a mondott ígék vidékemen s e közös haza borászaik közt, mielőbb megtestesüljenek!

Fedés, trágyázás.

1) Vidékünkön a fedés — ritka kivétel mellett — szokásban van, mikor t. i. a szőlő s bormunkálat tokéletesen bevégezve van, neki rohan a tabajdi szőlész családostól, s amugy futtában szőlőtökéjére felhuzza a földet, mi tekintéttel sem levén a jövőre igénybe veendő alsó szemekre, még kevésbbé a döntésre alkalmas vesszők befedésére, hogy azok a kemény fagyok ellen biztosítva legyenek.

Sokan hinni akarják a fedés feleslegességét, maga Szabó D. is inkább ez utóbbihoz hajlandó; nem ismerem hazánk minden vidékének szőlőmivelési eljárását, de éghajlatunkhoz alkalmazkodva, én mindig a fedés mellett harczolok.

Mi tehát a fedésnek czélja?

A legyurt földnek porhányítása, mi által a föld mintegy előkészítettetik a téli fagy, nedv s lég befogadására; — tegyük fel ezek mellékesek: mindenesetre lényeges anyatökénket vagy legalább tőkés mivelnél a döntésre szánt vesszőket, főképen pedig az alsó termő rügyeket fagy ellen biztosítani. Ha valaki azt állitaná, mikép a 3—6" földtakaró 20° (R.) fagy ellen nem képes tőkénk termőrügyeit megvédeni, — igaza volna! — De nem áll az, mikép takaró nélkül az óneső vagy vízfagyás ellen úgy megvédhetjük tökéinket vagy termő vesszeinket, mint fedés által; — ez gyakorlati igazság!

Csupán tőkés mivelnéről levén szó, szükségesnek tartom a fedést, nem ügyelvén a külhoni szőlészek más égvöi viszonyaik behatása mellett, — eljárásokra. Minden áron biztosítani kell tőkénk életét s állandóságát, úgy is nehéz azokat elemi s egyéb dülő csapásoktól megóvni. Ajánlom tehát magyar szőlész társaimnak a fedést

ugy intézni, hogy az minél kevesebb termőbinbók sérülésével történvén, nemcsak anyatókénk, hanem az alsó rügyek is befedessenek.

Jól mondja Gyürky A. vinczellér könyvében, ha nem fedünk egy kapálással többet kell tenni. A fedést levélhullás után tegyük, ekkor a nedv keringése csökkenvén, a vessző érlelése mozdíttatik elő; ellenkező esetben pedig nem a vessző fejlesztésére, hanem a gyökképzésre hat a nedv, mi által terméketlenség vagy a töke megerőltetése fog bekövetkezni; — ezt világosan a szőlőiskolában vagy gyökerező veremben, — hol a földdel takart vessző gyökeret ver, — láthatjuk.

2) Nincs a kerek ég alatt olyan bőforrás, melyet időjárással kimeríteni ne lehetne, ilyen a mi szőlőföldünk is; — borainkon tuladunk, vagy megtartjuk, seprő-, törköly-pálinkáért — zsidó kezébe kerül, a venyigét eltűzeljük; így tehát szőlünk tövéhez nem kerül egyéb, mint a gyomlálás és kacsozás által letépett hulladékok, pedig azok számba is alig vehetők; — de az sem igaz ám, mikép tőkénk gyökei mélyen bocsájtván anyaföldünk kebelébe, főtáperejét onnan merítheti; hiszen helyütt a holt erőtlen réteg befogadni is alig képes vendégét; az sem áll ám, hogy a szőlőtöke, vessző, levél, kacs sat. által kellő tápot nyerjen a légkorból, — így tehát sovány szőlőföldünket okvetlen trágyázzuk.

A szőlőtrágyázásnak sok neme van, lehet azt növényi, ásványi, vegy- s állati trágyával eszközölni, sőt öntapasztalásból szólva a szőlőföld trágyázásnak előnyös módja a földforgatás is (rajolen) ez utóbbinak okszerű kezelésével úgy mint a legdúsabb trágyázással, javíthatjuk szőlünk alrétegét. — Mindezeknél még olcsóbb trágyázást is ajánlhatok; t. i. szőlőink emeltebb részéből minden érett s porhanyó föld záporosók által álasodortatik a lapos helyekre, a hol e zátonytömeg anyatókéinket elborítván, kárt is okoz, ezen iszapföldet tehát

arra készült trágyagödreinkbe gyűjtögetvén, közibe dudvát, levelet, s meszet vegyítsünk, mit összeérni hagyván, általa agyagos vegyülékű talajunkat, kivált oldalos sovány helyeken tetemesen javíthatjuk. — Fájdalom! magyar ember előtt ezek mind ismeretlenek, mivel fáradságba és egy kis áldozatba kerülnek; — ők azt állítják: „bárcsak buzaföldünkre kerülne elég trágya.“ — Ez igaz, de valljuk be tabajdi szőlész társim, a községi udvarokon töméntelen trágya vesztegelt, vagy porrá érett, a már tíz év óta küszöbön ólálkodó tagosítás miatt, — és mégis vajmi csekély vándorolt ki abból szőlőföldrünkre, ott ezerszeres kamatokkal térítendő meg a szállítási költségeket.

Majd minden szőlő oldalos, mert ha nem olyan, ritkán jó bort termő, ott pedig a víz meglódul, s így a termőréteget odább lóditja: kell tehát az évezred óta nem javított szőlőfoldnek új erőt kölcsönözni; — mert az is idővel a természet pazar osztaléka mellett megtagadja tőlünk áldását. Igaz, hogy döntésekbe trágyázunk, de az is úgy ki van szabva, mikép a nyomorult anyatökének elég, ha némikép várakozásunknak megfelelhét; p. o. az 2—3 uj tőkét növeljen, — első évben is legalább jó közép szürettel kecsegtessen; biz' ez olyan nehéz feladat, hogy arról a szomszéd töke még tudni sem akar.

Mennyire jutalmazó a trágyázás a szőlőföldön, azt saját próbám eléggé felderíti: pár év előtt 20 kadarka tőkét kellően megtrágyáztam, ró'uk folyvást bőtermést, s életrevaló szálal vesszőt nyertem, holott a mellette levő nem trágyázottak termést sem, még kevésbbé vesszőt hoztak.

Tabajdi szőlész nagy hóval. milyen ez idei s az elmúlt telekben volt, szánnal könnyen szőleje közé jut, ekkor csakugyan kupaczkba hordja ki trágyakészletét; ámde az döntésre, a szilvásba holmi kender, burgonya,

here sat. földszeletekre annyira eloszlik, mikép a szőlőföldre csekély vagy semmi sem marad.

Adjunk tehát szőlőtalajunknak kellő tápot, fog az adni kielégítő termést. — Attól nem kell tartani, hogy különféle trágya, (csak érett legyen) idegen izt vagy szagot kölcsönöz borainknak; — ez csak előítélet, s ráfogás; — a gyakorlat ellenkezőről tesz tanúbizonyságot!

Az a kérdés merülhetne fel, milyen trágyát használjunk szőleinkbe? hiszen a választás nem nagy, a milyen van, olyant használunk, jó lesz mindenestre érett szalmás trágyát e célra fordítani, sokan egyedül portrágyát ajánlanak, különben kiég tőkénk; — agyag félrétegű talajnál nem kell ettől tartani. A szőlőtrágyázást következőleg gyakoroltam: a tőke sorát 1 láb széles 3—6" mélyen kiássuk, ez utóbbit anyatőkénk hajsztál gyökei határozzák meg, a mint egyet érintünk, gödrünk mélysége el van érve, gödröcskénk felét trágyával, a többi részét pedig érett földszinnel töltjük meg; a legjobb eredményről, mi kétség sem foroghat fen.

Hogy szántóföldünk s rétünköt, ne vonjuk el a trágyaerőt, előnyös lesz halomra gyűjteni a lugzott hamut, égetett csontport, mész hulladékot, kémény-kormot, záporiszapot, szőlőgyomot, utca-, udvar- s házsepredéket, falevelet, marhavért, a leöltek beleit vagy az elhullottak húsát, konyha- vagy pálinka-mosléket, épületomladéket, szórt, tórkölyt, összezúzott csontlisztet, fűrészpport, timár, szűcs, fésűs s egyéb műhelyek s gyárak hulladékát, baromfi s galambtrágyát, rothadt vad s egyéb gyümölcsöt, sat. ugyanannyi polyvával s érett földdel vegyítvén, belőle a legjobb szőlő-trágya készül, — s ekkor tőkénk kiégésétől sem tarthatunk.

A szőlő természeti hajlamának megfelelő trágya nem is létezik, az csupán márga, guamo, chili és salétrom egyvelegbe fellelhető, ez okból a trágya-készítés és kezelés minden szőlész figyelmébe ajánltatik, fő dolog

az, mikép szőlőfoldunket egészen elsoványodni ne hagyjuk, mert akkor már bőven kell trágyázni, a jó fajú szőlőnél ha csupán vesszőhajtásra s nem gyümölcstermelésre trágyáztunk, már ez is nagy nyereség. Trágyakezelésnél két trágyagodrot készítsunk, egyikbe gyujtogatunk, a másikkól trágyázunk. A trágyázási mód s idő legjobb nyitás, és fedés előtt, ekkor oda kerül a trágya, hol rogtan hatását gyakorolhatja.

Kártékony növények és állatok.¹⁾

1) Kártékony növények olyan nagy számban otlenek szemünkbe, hogy azok ismerete és kiirtási módja méltó figyelmünket kiérdemlette; fájdalom ez utóbbi tennünk e helyütt nem lehet, most csak azok elősorolásával foglalkozunk. Első helyen állanak itt (mint már értekezésem II. fejezetében említém) a számos gyümölcs és vadfák, cserjék, árnyékos csalitok, melyek gyökeres kiirtása a mint szőlőbirtokos lettem, főteendőim közé tartozott, kegyelem útján hagytam meg néhány nemesített őszi barackfa példányt; ezek magasra nem nőnek, bokrosodásokat meg igen könnyű nyesés által szabályozni. Másodszor ohajtanék minden gazdasági növényt szőlőinkből kikuszobolni; ilyenek a bab, (fába), burgundi (C. beta) karó- (Brassica napos.), és kerek répák (B. rapa), retek (raphanus savius), tengeri (zea-mais), burgonya (solanum), kender (canabis), napra-

---

¹⁾ A kártékony növények s állatok ismerete, kártékonyságok leírása, s a kiirtás módjára nézve jonak velnem, ha a magyar Gazdasági Egyesület jutalmat tudne ki, olyformán, hogy a szőlőszet es borászat érdekeivel összhangzásba kellene hozni a méhészet és erdőszet érdekeit is, mint az a mult évi Falusi Gazda 7-dik számában háztartásunk, kertészetünk s gazdaszatunk kártékony növény s állatok mellőzése végett tételt.

forgó (*Helantus*), czirok (*sonchus*), ugorka (*cucumis*) dinnye (*C. melo*), sat. ezek közül helylyel közzel magyar ember szölejében egyiket, másikat fel lehet találni. — Mellőzöm azt, miszerint ezek bármelyike is a szőlőt érésében hátráltatja, elvonván a nap, világosság, lég jótékony hatását, e mellett iszonyú gőzkört idéznek elő, esővel a vizet, harmatot felfogják; — a pusztító rovarok milliói-nak fészket nyujtanak sat. sokkal fontosabb mind ezeknél az, hogy a szőlő földjét kiszarolván, tőkéinktől a termékenyítő erőt kajánul elsajátítják; pedig ha trágyázni sem vagyunk képesek, veszni kell szőlőnknek.

Az elősoroltakon kívül van még minden külön talaj s égövnek kártékony növénye, ilyen vidékünkön, kivált hanyag munkálatú földben a dudvák közül: paréj, libatopp (*chenopodium b. H.*), kerti maglepel (*atriplex hortensis*), szélfű (*mercurialis*), disznó-paraj (*amaranthus*), minden fajai; — csak hogy ezeket hamar ki lehet küszöbolni, sokkal veszélyesebbek a következők: taraczkrozsнок (*bromus intermis*), taraczkos tippán (*agrostis stolonifera*), és cseplész hangafű (*Erica herbaeca*), ez utóbbit tájnyelven cseplésznek hívják, oly átkozott növény, mikép gyors terjedése által nemcsak kaszálóhoz hasonló kinézésüvé teszi szőlőnket, hanem gyökere alárétegünket a tőkével együtt behálózza, vagy inkább kötve tartván, minden mellette levő növénynek tengéletét háttérbe szorítja, s igen nehéz kiirtani.

1850-ben szőlőmnek mintegy 600 □ öles részén nem tudtam másképp a cseplésztől szabadulni, hanem tőkém körül a földet 2—3 láb mélyen felástam, azokat minden cseplészgyök fonadéktól felszabadítván, jól kitisztogattattam. Cseplész irtására érintett csekély téren 48 napszám (24 pkrval) használtatott fel, csakhogy e műtétel ügyes elővigyázat mellett földforgatás (rajolen) gyanánt szolgálván, trágyázást is pótol, csakis így volt

némikép megtérítve cseplész irtásra fordított tetemes költségem.

Alig egy tized év előtt számos ilyen gyorsan terjedő cseplésszel árasztott szőlőrészlet volt hegyünkben látható, kivált az ősnemesi szőlőbirtokon, melyek buja legelőhez vagy kaszálóhoz inkább, mint egyébhez hasonlítottak, biztos menedéket szolgáltatván, fürj, fogoly, egér, hörcsög, nyúl s egyéb kártékony állatoknak. — Azon idő tájban jó volt az úgy is, még akkor kiváltságos szőleink nem lévén adóztatva, de amagy sem kopogtatott ajtónkon a kisbiró! — Fordulván a koczka, a szőlők állapota is javulni kezd. —

2-sor. Kártékony állatok szőleinkben ezek:

a) rovar-osztályból, a legyek (musci) kiterjedő családja. Ormányos-bogár (*Otiorrhynchus*, Russelkefer). Vinczellér vagy venyigefuró-bogár, (*Rhynchites*, Rebenstecher). — Pókok, (*Araneidae*) többféle fajai, nevezetesen: Tafota-pókok, (*Dubiona atrox*, *nutrix*, *ferox*, *Atlasspinne*) kisebb nagyobb alakban kora tavasztól, késő őszig a szőlőfürtöt behálózák, s fejlődését gátolják. A mezei tücsök (*achtea campestris*), lótetű (*gryllotalpa vulgaris*), szöcskö (*cicada*), átdöntés, oltás, s más fiatal szőlőhajtásnak átkai. Hangyák fajai: a kisházi hangya, veres és vándorhangya, (*formica oecodoma*, *cephalotes-cugamaise*) igaz, hogy ezek a légy, penész s egyéb rovarok üldözői egyfelől, de másfelől a szőlőfakadás- és éréskor, úgy a gyümölcsben is sok kárt tehetnek. — A hernyók fajai: korona-hernyó (*Liparis monacha*), gyöngyölész (*Phalena tortrix*), Róka-csaláncz (*Papilio polychorus*), kétfejű selymész (*Bombix caeruleocephalus*), Bucsúpohók (*Phalena chrysorrhea*), Gyűrűs-pohók (*Ph. bombix neustrea*), Poros hernyó (*Phalena dippar*), Özöndék hernyó (*Pontia crategi*), Téli mérnök (*Ph. geometra brumata*), sat. még számos hernyófajt említhetnék, de azok közül a legveszélyesebbeket sorolván elő, a

többet mellőztük, melyek hernyó, mint peték (Larva), úgy is mint pillék ártanak szöleinkben levő gyümölcsfáknak, de volt eset, hogy a letarlott fák után a hernyódulás miatt szöleink is szenvedtek. — Cserebogár (*melolontha vulgaris*), mint bogár a gyümölcsfákat pusztítja, mint pajodok vagy pajor (*Brachwurm*), a fiatal szőlő gyökén rágódik. — A diszély, (*Cetonia hirta*) Ilonca (*Tortrix*), darázs (*Vespa*), több faja mutatkozik szőlő és gyümölcséréskor, s gyakran érezhető kárt okoz. A csigák közül: kerti csiga, (*Hel. hortensis*) Csikos csiga, (*H. arbutorum*) és hegyi csiga, (*H. pomatia* Weinbergs Schncke), némely évben jelentkeznek, de felesleges számban nem igen láthatók, kártételök jelentéktelen. Legtöbb kárt okoznak szöleinkben a c s a j k ó k (*Lethrus cephalotes*-Rebenkefer), ezeket majd minden szőlész társam ismeri, csak hogy azon időtájban, a mikor leginkább pusztít, nem leszén ki, míg a gyakorlatban levő biztos irtási módszerhez folyamodik, gyakran 10—20 termőtőke hajtását gyümölcseivel együtt letarolják.

b) A szárnyasok osztályából, mint kártékonyak a következők említhetők: a veréb (*Fringilla domestica*), pinty (*Fring. montana*), nagyobb számban terjedtek el, de a számos fákön honos rovar irtásért, kártételük elnézethetik. — Sárgarigó (*oriolus galbula*), inkább gyümölcsöt, mint szőlőt fogyaszt, húrosrigó (*Turdus viscivorus*) sokkal több kárt tesz, kora tavasszal a szőlő és gyümölcsfák rügyeit, később az érett gyümölcsöt emészti. Nagy ritkán seregély (*Sturnus lin.*) lepi meg falkánként a gyümölcsöt s szőlő fürtöket, ezek pusztítása máraztán érezhető. — Fűrj (*Coturnix dactylisonans*), Fogoly (*Perdix cinerea*) nagyobb madárfélék daczára annak, hogy a fegyver birhatás gyérült vidékünkön mégis leolvadt számuk, — főökát az ősi gazos szőlők rendszeres mivélésében találjuk fel.

c) Emlösök osztályából: egér (*mus*), minden faja,

melyek borházaink háborítlan lakói levén, gyakran a gyümölcs sőt szőlőből is kiveszik a vámot. — Vakand (talpa), lapályosabb szőleink közt az ifjitott tőkét meg rongálja ugyan, de rovar irtásával a türelmi adót lerója. — Nyúl (*Lepus*), mióta az emberiség kegyencz állatául, sőt házi czimeréül ismertetett el az agár, azóta a nyúlak kevés kárt okoznak szőleink közt, azoknál kártékonyabbak a kutyák, ezeket a telkes gazdák csontság végett kiszoktatják, fegyvertarthatás pedig ellenekben nincs. — Nem szeretném e pusztító állatokat szőlőfürttel megzabáltatni, mint azt Gaal Alajos szőlész társunk saját kopóján vinczellére által megkísérté, mert nálunk a kutya-seregnék kint a katasztrófa bizony sok akó bor nedvét felemésztené; — ajánlhatóbb szer a kutya-ágas, vagy kutyaakasztófa!

Végül az egész növény és állatország kártékony Herculese maga a roszakaratú ember, ki józanul elgondolt gonosz terveit kedvező alkalommal s bormámor közt féktelen károrommal létesíti; — nem ritkán a garázd ember szorgalmas szőlész társának érett gyümölcsét, gondosan ápolt nemes oltványát eltulajdonítja, szőlőkaróját feltuzeli, pinczejét lezárolja, s a mi hallatlan, embertársát borkozt elevenen nyúzni szándékozik! — (Ez nem költemény, hanem tény, mely pár év előtt a tabajdi hegyen tervben volt, — de nem sikerült.) Honfíui tiszta érzettel kérem fel azokat, kiknek kezébe van látéve a népnevelés szent ügye, buzgólkodjanak a körül ernyedetlenül, meg kell népünkkel ismertetni a köztök lappangó rossz embereket, azok ármányos tettét, lélek-rázkódtató színezettel ecsetelni; így minden község megismervén az emberiség sepredéket, azt mint belpoklost kerülni, sőt önkényt kiküszöbölni fogja; — meg kell őket győzni arról is, mikép a dicső szőlő nedve nem erkölcsi romlásra, hanem vágyaink mérsékelt kielégítése mellett a munkában ellankadt test üdítésére és a szorgalom

élesztésére van alkotva! — A borházat ne úgy tekintsék, mint egy végtelen szomjvágynak csarnokát, vagy galád tettek gyűlpontját; az épen oly sérthetlen tulajdona mindenkinek, mint a lakház, csűr, gyár, sat. ingatlanok; — hol a vagyon és személybátorság iránti szigorú kötelesség úgy fentartandó, mint amott, — a botlások itt is emberi gyarlóságunk kifolyásai ugyan, de méltó büntetést érdemlenek a társas kötelékek szétbontói s kárhozatot a jog bitorlói! — A hűbéri viszonyok megszűntével népünk, erkölcsileg keveset javult, úgy hiszem a szőlőtized örökváltsága is ugyanazt a hatást gyakorolja, én tehát minden jót s korszerűt a létesítésbe levő tagosztálytól várok, a midőn a tabajdi telkes gazda korlátlan urává válik birtokának, nem vágyik egyébre, mint büszke lenni erényére és szorgalmára! — Tehát minden elköltött csepp bor áldást hozzon családi életünk közé, erősítse hitünket polgári jogaink felett, így várhatván előmenetelt e haza küszobén!

IV.

Kereskedés és forgalom.

Nemesített gyökeres vesszők nem szaporíttatnak, így azokkal sem, — oltó-ágakkal kereskedés még kevésbé létesülhet, — a szőlőt mint gyümölcsöt eddig a tizedes szőlészek áruba nem eresztették, de kelete sem volna; szoros értelemben tehát szőlészeti kereskedés nálunk nem létezik; hanem szüret előtt özöne lótfut az izrael hajhászoknak (sensal), ki potom árért (12—20 krpp. fontja) borkövet vásárolnak. Borkőről levén szó, figyelmessé teszem szőlész társaimat a következő lényeges előnyre, melynélfogva az áruba ne eresztessék: 1) általa hordaink irgalmatlanul összekalapácsolvák, fája romlik, 2) borköves hordót felényi gondviseléssel is könnyebb megóvni a romlástól, 3) új borban ugyan felolvad a borkő, de azt nemhogy idegen izzel fertőztetné meg, inkább szilárdítja, s új üledéket gyűjtven maga mellé ismét a hordó oldalához tapad. — Nem kell tehát évenként a borkövet elvesztegetni!

Szüret után egy sajtószzerű módja uralog nálunk a kereskedésnek, mi által a termesztő gyakran türelméből kisodortatván, egész bosszantó izetlenségig üldöztetik,

t. i. először mustot collectálnak a hegyörök (ez hagyján, mert bérökhöz jár,) azután jő a rector, azután a mester,¹⁾ néha a notarius is megkísérli a szerencsét, — utánok jönnek a csikós, gulyás, kondás; sőt ha idején érik, megjönnek az irgalmas- és veres-barátok is koldulgatni! — Tehát ezek az ingyen kereskedők egész legiói, kik amugy potyára adóztatják meg a szőlészeket; pedig irva van: „adjátok meg az Istennek, a mi az Istené, a császárnak a mi a császáré“ — e szerint a túlságos adakozás botrányossá válik, ezer szerencse még, mikép az adomány mértékét nem ők, hanem mi határozzuk meg, különben „jutna is, maradna is“ — bezzeg kapáláskor a sok kéregetők közül, egyik sem mutatja magát.

Van még egy megrovandó gonosz szokás nálunk, t. i. pár itcze bor, eszem-iszom vagy nyomorult néhány garasért a tisztán kezelt borokat kereskedők előtt ócsálják s hírében rontják, ellenben a rossz csavítkát feldicsérik; fájdalom! ezek nem izrael, hanem keresztyén hajhászok, igaz, hogy a „jó bor elkél czégér nélkül is“ — de az is igaz; mikép „a rossz hír szélszárnyain repül, holott a jó hír, csiga postán ballag.“

A forgalom 469⁵⁷⁹/₁₂₀₀ holdas szőlőhegyünkön egyre másra 15—20 akót tehetünk holdankinti átlagos termésül, melynek felét tisztán belfogyasztásra számítván marad évi kereskedésre 3—5 ezer akó; — ára borainknak 1848 óta 1857-ig tetemesen felszökelt t. i. 1 frt 36 kr pptól egész 7 pfrtig — most a legjobb bor 3

¹⁾ Megvallom e név: „Néptanító“ — oly tiszteletben áll előttem, hogy azon tudat, mikép-írmája alatt koldulgatnak, valóban rosszúl hangzik, s a jobb érzésű ember kedélyét lefokozza! — Ki a népnevelés szent ügye körül buzgólkodik, méltó arra, hogy ne koldulás után kapja meg borilletékét; hanem meghatározott úton, akár pénzul, akár természetben; erről a nép képviselői komolyan intézkedhetnének! (?) — Továbbá volt alkalmam „Collecta“-bort izlelni; őszintén kimondom, az olyan valami gyomorháborító zagyvalék; hogy tőle a népsarjadék iránti rokonszenv jéghideggé fagy az ember kebelébe!

frt. pgőért kel, ¹⁾ ezen ár szerint még is 9—15 ezer ft. vagyis holdankint 32 fr bruttó jövedelem szivárog a termesztők zsebébe, — mely annyira csekély hasznot tüntet előnkbe, mikép a kétségbeesésig ösztönül szolgál szöleinknek tetemes javítására!?

A veresbor vidékbeli fogyasztók által keresettebb, mint a fehér; de az utóbbi zamatja végett nagyban kelendőbb; kár e tekintetben is borászainknak egy bizonyos cél felé nem törekedni, mi által a kereskedők vágyát megközelíthetnők t. i. tiszta fehéretkülön s vereset is külön szűrni, nem pedig a szintelen kástélossal (összeszűrt) rontani az üzér ízlését.

---

¹⁾ Ilyen ára volt a bornak 1858-dik év tavaszán, midőn szerény sora-
im e ropirat tárgyává váltak; azóta a bor ára, kereskedés és forgalom tete-
mesen javult, jelenleg (1859 april) 5—6 ft új pénz kozt áll a vásár; s any-
nyira kiurítvék pinczéink, hogy e csekély készlettel szüretig kiméletesen kell
bánnunk, hogy száraz korty mellett időzni felületes idővesztésnek ne tessék
borászainknak.

V.

Szőlőfajok.

Nézzük körül szőlőhegyünket, vissza fogunk borzadni azon roppant sok rossz fajtól, melyekkel azok árasztvák, s melyek haszontalan a tért foglalván, még a reájok fordított költséget sem térítik meg. Szerény véleményem szerint legalább is felét a tabajdi szőlőtőkéknek kívágni, — vagy az agg s haszontalan fajt ¹⁾ döntés, oltás, ültetés s at. által először ifjítani s nemesíteni kellene. Nagy reményeket kötöttem én a szőlő javításá-

---

¹⁾ A szőlőfajok megválasztása sőt honosítása körül óvatosságot itt helyen látom újlag szőlészeink figyelmébe ajánlani; szolgáljon például a szomszéd Fenséges Főherczeg nádorunk acsai szőlőjében tett kísérlet, hova külföldi szőlőfajok külön osztott szakaszokba: Rajnai, rizling, muskatály sat. (a névjegyzéket — cathalog — nem sikerült kezemhez keríteni) ültetvék, melléjük szakképzett egyén állittatván, lehető jó munkában résztettek. 1834-ben első s kielégítő szüret jutalmazta a tetemes költségeket, a külön szűrt fajok zamatra, ízre, színre, léltartalomra nézve az eredetihez sokban hasonló nektárt nyújtottak, ezután 3 évig meddően maradtak a tőkék. 1838 turhető, de már sokkal alábbvaló bor szüretett, azóta a tőkék szembeszokóleg cse-nevésszülnek, vesszejek folytonos ifjítás mellett eltér az eredetitől, gyümölcsök mint az Afrikából hozott novény külseje korcs, az édesség, zamat pedig feltűnőleg elmaradt, a bor maga illatra, színre, rosszabb a vidéki közép borminőségénél, sőt a ki nem fejlődhető czukortartalomnál fogva ecetesedésre hajlandó. — E hátrányos körülmény a magas tulajdonost minden külföldi szőlőfajok irtására készítette, e kikuszóbbolt idegen tőkék helyett a vidéken honosult legjobb fajú szőlővesszők ültetvék.

hoz az által, látván hazám több vidékein az agg s rossz fajú szőlők irtását, — valamint itt csalódtam, úgy megmeghiúsítá várakozásomat nálunk H. F. hazánkfiának eljárása, a ki közel 20 db. cseplészes és másképp elhanyagolt szőlő részletet összevásárolván, azokat rogtan kiirtotta, s mivelés alá vette; a helyett hogy válogatott szőlőfajokkal beültettetnének — mai napig is szántás vetés által igyekszik a lehető jovedelmet kiaknázni; ebbeli eljárást mennyire kárhoztatok, elmondom felette egyéni nézetemet: 1-szor mivel rossz szántófoldból lehet szorgalom által jó szőlőfoldet készíteni, de fordítva oldalos, vízholdásos, meszes sat. rossz szőlőtelepből soha jó szántófold nem válik, ha ott a felréteg termékenysége kimerül vagy záporok által elsodortatik, minden terméshezi reménynek vége! — 2-or: Furcsán járna H. F. hazánk fia, ha teszem kiirtott szőlőfoldeiért kétszeresen adóztatnék meg, t. i. először — jure merito — megvennék rajta a szőlőadót, minden kapás után 30 pkr. — azután meg — per abusum ¹⁾ — megvennék rajta a szántóföldi adót is, holdankint 1 frt 20 pkr. — 3-szor. Hibás számítás olyan foldet szántófoldnek használni, melyen felesleges pénztőke hever, — s mégis a hegy magaslatokon felette nehéz mivelní; — p. o. 1 hold rossz szőlőtelep ára 2—300 pfrt, holott igen jó minőségű szántófoldet 100 pfrtért is eleget lehet kapni; — e szerint 4-szer. Be fog következni azon idő is, melyben társadalmi kolcsonos viszonyaink, a törvény és méltányosság követelik, hogy a szőlő földje (a hol csak lehet) tőke mivelésben részesítették, így aztán szőlészeti iparunk nem levén egyesek ferde fogalma vagy onkénye miatt háttérbe

---

¹⁾ Iol tudjuk mi azt, hogy egy rokanak csak egy bőrt lehet nyuzni, — e szerint H. F. nem felhet annyira a kétszeres buntetéstől, mint a mennyire megerdemlene, a ki bármely üzletnel rendbonto, a többseg buzgo törekvését mintegy kigunyolni igyekszik, méltó arra, hogy a nemesis buntető karja sújtsa

szorítva, azután meg a szomszédok sem zúgolódhatnak az ellen, hogy ott, hol a természet maga csupa kapami-velést jelelt ki, — ekével vagy egyéb gazdasági eszközökkel más hátrányára foglalkozzanak, vagy a mi ennél fontosabb, mikép a gazdasági növények termelésével szöleink dúlóátkait a kártékony növény-állatokat oda csöditik. 5-ször. Szőlő-irtott földbe többnyire burgonya s tengeri ültetetik, mely rendesen szüret előtt szedetik, ekkor a rakonczátlan napszámosok a szőlész kárára rendesen előszüretet tartanak.

Igyekezék tehát minden hazámfia a parancsoló körülményeknek hódolni, és szőlőtőnek alkalmas földét mielőbb beültetni.

Előzményeimből kiderül, mikép szöleink töméntelen földtolvaj fajokkal telvék, ez okból én a növénytan szabályaitól némikép eltérve, vidékem szőlőfajait illetően képen asztályozom: I) asztali, II) bortermő és III) kiküszöbölni való fajokra.

Mielőtt vidékem szőlőfajainak elősorolásához fognék, meg kell említenem, mikép én a fajoknak nevét tájnyelven fejezem ki, de mivel a vidékenkénti sokféle névnek összevonása, s a szőlőfajoknak egy s jellemző névveli bélyegzése, most már országos kérdéssé sőt elkerülhetlen szükségévé vált (lásd borászati lapok 5 — 12 — 15. számait 1859.), ez okból célravezetőnek találtam az eredeti s válfajaik mellé megállapított, sőt növényteni neveket zárjel közé ragasztani; — e tekintetben figyelmessé teszem az olvasót m. gazd. anya Együletünk s Purmann észszerű szőlészünk elnevezéseire, melyeket helyütt alkalmazni fogok.

Asztali szőlők.

1) Kék izabella, eper izű és zamatú, középszerűen terem, eltartható. 2) Nádor-József, (fekete izabella) apró gömbölyű szemű, amannál zamatosabb, vannak még e fajból piros- és setétveres-bársony színűek hasonló illattal. 3) Franczia fehér, (Chasselas-blanc, — Weisser Gutedel). 4) Kláris szőlő, (Frontignan), szagos vagyis finom piros muskatály. 5) Árpád szőlő, kék (legnagyobb bogyójú). 6) Petrezselyem szőlő, (Le ciotat-chasselas faj — Vitis-laciniosa) fehér petrezselyem levelű, édes és tartható asztali faj. 7) Vörös szagos, (Piros muskatály — rouge muscatella rubra), korán érő, mégis eltartható asztali faj. 8) Sárga szagos, (Gewürz Traminer), vastag héju és füszeres bogyókkal. 9) Csucskás olasz. 10) Magnélküli csucskás, (smirnai muskatály — Cibibbo bianco) nagy fürtű zamatos, de későn érő. 11) Zöld szagos, (Clariette du pais), zöld gömbölyű bogyókkal. 12) Magnélküli gömbölyű, (Korinthusi, Kisch-Misch), apró fehér bogyójú, nagy vállasfürtű, bogyói magnélküliek, igen édes, jól termő. 13) Királyné szőlője. (Uva reginae). 14) Ananász szőlő, (Fehér izabella), eper izű és illatu. 15) Perzsiai szőlő, hosszukás szemű, bogyói magnélküliek. 16. Termetes, (Grobeisen). 17) Tarka szőlő, (Morilon panaché — Bunter venetianer), közép fürtű, bogyója gömbölyű, zöld és kék csikkel, jókor érő. 18) Hárs levelű, (tokaji faj) későn érik, de igen jó izű szőlő. 19) Fürjtojás, (Fürmönny Wachtelei), fehér húsos bogyójú, sokáig tartható. 20) Ezerjó-szőlő, (Passa tutti — Chasselas musqueblanc — Weisser müskirter gutedel), zöldes fehér, korán érő, mégis eltartható. 21) Tüdő színű bakator. 22) Pi-

ros bakator, (tulipiros) régen honosult faj, középszerűen terem, zamatos bogyóju, a termesztők figyelmét elkerülte. 23) Keckecsesű fehér (gyertya szőlő), nem édes, de eltartható szőlő. 24) Keckecsesű kék, nagy hosszúkás csecsekkal, korábban érik s amannál édesebb; inkább a szemet kecségtető, mint a száj ízét kielégítő fajok. 25) Fekete muskotály kádárka, csaknem egyez a közönséggel, igen kellemes ízű, van fehér faja is, mely a fehér dinkához hasonló, de illatos. 26) Ropogó muskatály, (Muscat croquant). 27) Cziprusi muskatály, nagy bogyójú és fűrtű, szép külsejű s finom asztali szőlő. 28) Paradicsomalma muskatály, (Quadrat musqué) fehér, ropogós édes, gyümölcs alakját mutatja neve. 26) Bergamotte muskatály, kitűnő illatú szőlő. 30) Margitszőlő, jeles fehér fajai közt nálunk korán érik, s bőven terem. 31) Jakabszőlő, bőven termi apró fűrteit, rég honosult vidékünkön, mivel első érésű, de savanykás íze miatt csak mint meglepő ritkaság itt-ott termeltetik.

Az elősorolt kitűnő asztali fajok elszéledve felfelálhatók a vértessaljai s váálvölgy vidékén, legcsoportosabban vannak egybegyűjtve (tudtommal) Tóth István szenvedélyes szőlész társam Málé hegyi szőlejében (Bicskén) a szorgalommal párosult észszerű fajgyűjtők, ez ideig díj nélkül sziveskedett vesszőket juttatni a vidéki szőlészek közé, e honfias buzgalmának némely helyen már is fényes sikere mutatkozik.

A bort termő fajok.

A bort termő fajokra nagyobb figyelmet kérek fordítani, kell ismerni boraink sajátyszerű tulajdonait, s fel-tűnő jellemét, a mit kétséggel a szőlőfajok (egyéb

beható viszonyokon kívül) határoznak meg, ellenkezőleg boraink keresett árúczikké soha sem válhatnak, e nézpontból kiindulva vidékem bortermő szőlőfajait következőkép osztályozom: A) Fehér. B) Veresbort termő szőlőfajokra: melyek ismét feloszlanak: a) Koraérő, b) kitűnő jó és legmagasabb fokú bort adó, c) bőbort termő, d) későn érő, e) csemege nedvet adó, f) és lugos mívelésre alkalmas szőlőfajokra.

A) *A fehér bort termő szőlőfajok.*

a) Kora érők: 32) Fehér vagy mazsola gohér, (sárga bajor, — bajnár — Augster) e faj vidékünkön kiküszöböltetik, pedig ha külön ultettetnék, két előnyös sajátsága miatt pártolásra méltó: 1-ször, augustus végéig megérik szőlőmben, 1834-ben augustus 29-én 14 akó nedv szüretett gohérből, az september végéig megforrt, s megtisztult, és mondhatom nagyfokú zamatos, s feltűnő arany színe miatt figyelmet gerjesztett. 2-szor. Tovább érlelve, megaszik, ily minőségben háziasszonyainknál a nagy mazsolát nélkülözhetővé tenné, de asszúbornak is előnyös volna. — Külön szűrve 8—10 mustfokot mutat. — 33) Mézes szőlő (Hönigler), bőven terem s korán érik 6—8 m. f., gohérrel vegyítve igen jó, kivált ha 34) Margit szőlő (Schams szerint furmin) és 35) Piros gohér is vegyítettnek közibek, mely utóbbi illatos és eltartható, 7—9 m. f. nedvet szolgáltat.

b) Kitűnő jó s legmagasabb fokú bort adók: 36) Sárfehér, (Bátyai, Honig Trauben), nedve zamatra, izre, s színre kitűnő bort ad, kár hogy jobban nem szaporíttatik vidékünkön, ugyancsak középérésű, de megérdemli a méltó figyelmet, tehát a külön szüretelést is! Külön szedve 11—13 m. fokot nyom. 37) Vörös dinka, (Piros dinka, — bihari bakator rózsa, — Rothe muskateller) 11—13 m. f., — egészen vörös, vége zöld,

fürtnyele hosszú, ágas, tövén vastag, fűszeres illatú, újig eltartható, a gyümölcse nálunk türhetően terjed, háládatosan termő faj, s feltűnő zamatú nektárt ad. — A jó bort termő fajokról levén szó, közfigyelembe ajánlom azon körülményt, hogy mi is, mint honunk hirneves hegyei, kitűnő szőlőfajokról jellemzik boraikat, p. o. Hegyallja furmint s hárslevelűjéről, Érmellék bakator szőlőjéről ismeretes, vidékünk pedig sárfehér, denka, és ha hozzávesszük a kadarka termelésre van hivatva, — tehát e három faj adhat borainknak jellemet, és ha borkereskedésünk reménydús jövője felviruland? — csak is e három faj után arathatunk bő sikert!! — 38) K o l o n t á r, igen ismeretes és elterjedt faj ugyan, de újabban szőlészeink irtani kezdik, mivel esős időben rothad, különben kedves zamatú s 6—8 m. f. nedvet ad, a fentebbiekkel keverve figyelmet érdemel, azután meg évenként kielégítő termést nyújt. — 39) K o v á c s K r i e g l e r, inkább német, mint magyarajkú szőlészek közt terjedt el, kitűnő azért mivel korábban érik, bőven terem, szaporításra magas vesszőt ad, tőkéje tartós, külön szürve 8—10 m. f. bort ad, ha nem is eléggé zamatos, de azt alkohol tartalma pótolja.

c) Bőven termő, de csekély fokú bort adó szőlőfajok: 40) F e h é r d i n k a, (Johannina Albifrons) elterjedt faj, savanykás izű, s csak kedvező évben ad 4—5 m. f. bort, rothadásra hajlandó, de igen bőven terem. 41) Z ö l d d i n k a, csak 3—4 m. f. bort ad, de amannál évenként bővebben terem. 42) A r a n y d i n k a, 4—6 m. f. bort ad, kevésbbé rothad, tartós tőkéje bőven terem. — 43.) N é m e t d i n k a, (Grüne muskateller), tán minden fajok közt legtöbbet terem, nedve savanykás, zöldes színű, s alig 1—3 m. fokot nyom, több szemmetzés által siettetni lehet a tőke életét, különben is 5—6 év alatt kitermi magát és elhal. — A k i a s o k r o s z l ő r é t k e d v e l i, e f a j t m a g á t t e r m e s z s z e! — gyümölcse iztelen,

s nem áll el. 44) Ü r m i d i n k a, (Makra, vagy római d.) évenként terem, gyümölcse jóízű, s 4—5 m. f. bort ad. 45) H a m a r j a, termése kielégítő, tökéje tartós, de gyümölcse és bora savanykás.

Az elősorolt hat faj, ott hol szín, íz, zamat és léltartalom feltételezik a bor minőségét, s aszerint arra is megfizettetik, ott az elősoroltak háttérbe szaríttatnak, ellenben, hol a közép, sőt rozabb minőségű bor is tűrhetően fizettetik, ott mennyiség tekintetéből szaporítandók, e tekintetből a németajkú szőlészek érintett hat fajt nagyon termelik, bizonyos mértékig magyarajkú szőlészek is ajánlom e bőven termő fajokat, oly módon, hogy ezek fokozati passivumát, a jobb fajú, sárfehér dinka sat. activuma pótolja, illetén arányos szőlőfaj beosztás mellett a bor minősége, fokra, zamatra egyensúlyozva lesz. Vidékünk jelenlegi szőlészete mellett nem lehet elfogultnak lenni egyik a másik iránt, e szerint nem zárhatjuk ki a bőtermő fajokat, melyek háziszükségre vagy vidéki fogyasztásra eléggé jutalmazók.

d) Későn érő szőlőfajok: 46) Zöld szigeti, (zöld furmint — Zapfner). 47) Sárga szigeti, (sárga furmint), a zöld honosítható s jól terem (lásd bővebb ismertetését a Borászati lap 1858-diki 15. számát), de azért mindkettő későbbi szüretelést igényelne. 48) R a k s z ő l ő, (Silberweiss) igen bő, s nem rothad. 49) F e h é r k a d a r k a, bőven terem, de késő érése miatt szüretelését halasztani kellene. 50) B á l i n k a, (Francus — Grünling), termékeny, s nem rothad, ha megéri édes és zamatos, 10—12 m. f. bort ad. 51) F e h é r b a k a t o r, (érmelléki) jó középtermést ad, ha tökéletes kifejlésére kellő időt nyerne, sárfehérnél erősebb és zamatosabb bort ad vidékünkön is, — kár hogy nem terjesztetik.

A ki új szőlőt készít, annak ilyen fajbeosztást ajánlok, nem pedig a vesszőnek össze visszaültetését. — A fajok jelleme szerint ültetett külön osztályokról könnyű

fog lenni finom bort, — magasabb fokút, vagy csak közönséges italút szűrni, — a szüretet később vagy korábban úgy intézni, hogy mindegyik fajt veszteség nélkül szedjük rendeltetése helyére.

e) Csemege nedvet adó borok: 52) Rizling¹⁾ (rajnai faj — Plina-Rhenana — uva pusilla) ámbár ezen idegen vendég, mely az acai (érintve volt 39. f. a szőlőfaj választásnál) éjszaknyugotnak fekvő vizenyős agyag talajt és a vértessvölgyi hidegebb légjárást nem bírta kiállani; Tóth István erélyes szőlészünk, 1844 óta, a bicskei Málé hegyen, (Acsától 2 óra járás), mely dél-nyugatnak fekvén, altalaja meszes, hozzáfogott a rizling honosításához, s már a pesti m. gazd. 1-ső borkiállításra (732. sz.) 1856-diki terméséből szállított, mely erélyes név alatt a birálat által jelesnek ismertetett el. — Úgy hiszem e kísérlet szőlészeink figyelmét magára vonja! — 53) Rózsaszőlő, (hasonló a bereghi rózsáshoz) e kitünő fajt Tóth I. Hazánkfia egyenesen Olaszhon Brescia szőlőhegyéről kapta, a szorgosan szaporított vesszőről, már 1856-ban fél akó szüretett, mely feltünő rózsaszín illata miatt, az eredeti olasz vindi-rózsához hasonlított. — 1857-ben a rózsaszín nektár jeles tulajdonait nem győzvén eléggé csudálni, egy külföldi borkereskedő, mint általa fel nem ismert bornak akójáért 40 pfrtot ígért. — Gyümölcse a vörös dinkához hasonlít, csak hogy apróbb furtei vannak, gömbölyű bogycsók átlátzó rózsaszínűek. — Évenként kielégítő termést nyújt, mint csemege borfajt szaporítani, szőlész társaim figyelmébe ajánlom. — 54) Cirifant (silváni zöld. — Ziehr-

¹⁾ 200 □ ol térről, melyen T. I. kísérletét kezdé 10 évi átlag szerint csak 2 akó terem, de a csekélynek tetsző mennyiséget ára dúsán téríti meg; t. i. 1 akóból 80 butelia készülvén 30 pkrjával 40 pfrt — s így egy holdról (1200 □^o) 12 X 40 = 480 pfrt., igen méltányos jövedelem! — Valjon több idő múlva kiállja-e minőség tekintetéből rizlingunk a tűzpróbát? — A jövődő fog szigorú tanító mésterünk lenni

Rizlingnél legjobb a csap vagy lugosmetszés.

fahndler) kemény húsu, fűszeres ize miatt úgy is mint gyümölcs becses, bornak a többi csemegével keverve kitünő jó. ¹⁾

f) Lugos mivélésre alkalmas szőlőfajok: 55) Királyi piros gyöngyszőlő (chasselas rouge royal), lugosra alkalmas hosszú vesszején a bőven termő fürtök rendkívül jóízűek; évenként bő mennyiséget ad, különös sajátága még az is, mihelyt bogyói a virágból kifejlenek, azonnal piros színt váltanak. — 57) Magyar k a, (szlankamenka), szeremi faj, lugosra alkalmas (lásd bővebb jellemzését a 41. faj.) — Ezeken kívül lugosra jó a rizling is, szerintem jó volna honosult fajokat is alkalmazni, milyen a vörös dinka, sárfehér, fehér dinka, arany dinka sat. — Csak olyan fajt ne alkalmazzunk, mely későn érik.

B) *Veres bort termő szőlőfajok.*

a) Korán érők: 57) Fekete magyar, a többi feketénél előbb érik, nagy fürtű, gömbölyű bogyójú, dús festanyaggal bir, nem tömött fürtői szüretig megasznek, s így eltarthatók. — 58) Fekete gohér, (Blau Augster) fekete nagy fürtű a bogyók hosszukásak, amannál később érik, jó veres bort ad — szeles, sőt nedves tavaszon fürtői ritkák maradnak.

b) Kitünő s legmagasabb fokú bort adó fajok: 59) Fekete kadarka, (kerek levelű — alföldi fekete — Gellae — Schwarze Skutariner) a kék faj közt ez az első, s tán minden magyar szőlész ismeri jeles tulajdonait; a karloviczi, villányi, ménesi, budai, egri, szegszárdi, simontornyai sat. híres borok ebből készülnek; fő érdeme mégis a kadarkának az, hogy tökéletes mivélésnél legbiztosabb töke, bőven terem évről évre, karót nélkülöz, virágzáskor nem hullat, éréskor nem

¹⁾ E faj M.Z. barátomnál Felcsúthon látható, hol egyes kezelése által (érintve van a 44. sz.-ba) diszére válik jeles gyűjteményű lugosának.

rothad, — nálunk közép érésűnek lehet modani. — Vitékünk jó kezelés mellett a kadarkából éppen oly belbecsű s jó hírű bort mutathat fel, mint a sárfehér vagy vörös dinka nedvéből! — Rajta tehát szőlész társaim! e fajnak szaporítását döntés, oltás, párosítás, szóval ifjítás és nemesítés által tevékenyen mozdítsuk elő. — Külön szűrve zárt forrás mellett 13—15 mustfokú rubin veres bort ad. — 60) *Hólyagos kadarka*, (mézes kék) hasonló az előbbihez, csak hogy színe világosabb, fürtei ritkábbak, bogyói nagyobbak, korábban érik, nem rothad, igen édes és kellemes ízű, — mazsolának, befőzni, — pekmesznek (lekvár), aszúnak sat. igen alkalmas. — Ebből édesebb nedv kerül, de gyengébb, csak 10—12 m. f. — festanyaga és zamata is csekélyebb. — 61) *Sárfekete*, a kadarkához hasonló színű és fokú bort ad, de kissé fanyarabb, bőven terem s jó fajnak lehet mondani, később érik. — 62) *Fekete kolontár*, fürtei ritkák, bogyói nagyok s levesek, nem igen elterjedt faj, mert virágzáskor hullat, — jókorérő 9—10 m. f. bort ad.

c) Későn érő szőlőfajok: 63) *Rácz fekete*, igen ismeretes gazdagon rakott tökéiről s tömött fürteiről, coral színű festagyaggal bir, bogyói később fejlődnek ki, s e miatt nálunk szokásos korai szüretig nedve fanyar 11—12 m. f. ad. — 64) *Szerencsen fekete*, (vesszei is feketék) nem igen elterjedt faj, kissé ritka bogyójú, ha megérhetik, nedve édes. 65) *Fekete dinka*, mivel nem bőtermő, terjedése gátoltatik, pedig igen szeszese bora van.

d) Csemegebort termő fajok: 66) *Nagy burgundi* (spanyol fekete) nagy gömbölyű bogyó s fűrttel, melyek édesek s zamatosak, türhetően terem, mivel a kadarkával együtt érik, azzal vegyíteni előnyös. 67) *Kis burgundi* (Pineau franc. — *Catonia nobilis* — *Clewner* — *Blauer Burgunder*), apró bogyójú, kellemes ízű

szesz és csipős bort ad — mivel keveset terem, csak mint raritést lehet tekinteni. 68) *Lachryma Christi* (Teinturier — Festő szőlő), bogyói s fürtei nem nagyok, vastag héju, leve barnapiros, kellemes savanyuságú — borfestésre alkalmas ¹⁾

e) *Lugos* mivélésre alkalmas kék fajok: a fekete gohér, fekete dinka, kék tök szőlő, fekete kecskecsü sat. — Főtekintettel a lugos fajnál arra kell lenni: hogy a dús vesszők a beálló télíg megérjenek, a vesszők nagy levélzettel s kocsánynyal ellegyenek látva, melyek a lugos alakját emelik; a fajok vesszeje egy szemre metszve is bőven teremjenek, későn ne érjenek; — hibás eljárás volna a kadarkát vagy ehez hasonló fajt lugosra nevelni, hisz' tökés mivélés mellett is árva, nyomorult vesszőt képes csak hajtani. — Ezek tekintetbe vétele mellett honosult fehér, piros és fekete szőlőfajaink egyiránt lugosra alkalmazhatók.

1

.m

Kiirtani való szőlőfajok.

1) *Gyenge hajú* (nyárhajú), fehér, termése kétséges, még zolden is hamar rothad, felette silány nedvet ad. — 2) *Juhfarkok*, (fehér mohácsi — moclu Schweifler), rothad, bora erőtlen, gyümölcse sovány iztelen. — 3) *Czigáy szőlő*, (Swarzzer ofner) apró gömbölyű bogyójú, ritka furtú, sok csutkája van, s fanyar izű bort ad. — E mellett keveset is terem. 4) *Apró gyöngy-*

¹⁾ Tóth Istvá izlésdús egyveleget (melange) készített 1857-diki terméséből, és pedig nagy-kis burgundit, lachryma christit, kadarka közé vegyítvén, mely színre, zamatra a finom karloviczihoz hasonló lett, — jól megjegyezzük azt is, mikép Ilavas J. ajánlata szerint a szőlőfurtok lecsutkázvak s a héjjal együtt advák át a forrás működésének, mely 1858 marcziusig így állott, ekkor lefejtetvén fényes eredmény tunt ki! — Az ilyen kezelésnek fő előnye az is, hogy a veszélyes kádon való erjedzést, vagy a mesterkélrt zártforrást is el lehet kerulni!

szőlő, kék és fehér (gyöngy sárfehér), eldődeink rari-
tással nem szerettek élni, mégis e földlopó fajjal szölei-
ket annyira eláraszták, hogy én tőlük alig tudtam mene-
külni, hálátlan annyiból, mivel a legbővebb esztendőben
tele rakott tőkéről alig $\frac{1}{16}$ iteze nedv jő ki, mely édes
ugyan, de szesz nélküli. — 5) Hulló kadarka, vesz-
szeje igen gazdag, rajta töméntelen gyümölcs látszik fa-
kadáskor, de azt virágzásnál menthetlenül elhullatja. —
6) Üszögös kadarka, vesszeje hasonló a jó kadam-
kájéhoz, gyümölcsöt is hoz évenként, de az érés közben
leszárad (fenésedik, üszögösödik) s ha szüretkor félre
nem dobátik, a többi szőlő nedvét is eliszsza. 7) Leány
szőlő — fehér — ritka fűrtű, apró bogyójú, csak min-
den 3-ik évben terem iz és szesznélküli bort. 8) Csi-
p-kés hamarja, furtei zöld rothadás miatt enyésznek el.
9) Futó gohér, gyümölcsét évenként elhullatja, a meg-
maradott egyenetlen apró szemű. — Színe sárgás. —
10) Futó madarkás (apró szigeti), fehér — ritkán
termő faj. — 11) Péterfurta kék szőlő. — 12) Kö-
kényszőlő (fekete juhfark, — Schlehtrauben) későn
érő, csutkája vastag, — egres savanyúságával a jó bort
fertőzteti meg. 13) Gilicze szőlő. 14) Szarkaláb
szőlő. 15) Rókafarku szőlő, kék, nedve szesztelen s
fanyar. 16) Polyhos, fehér. 17) Fosóka, fehér. 18)
Fekete tökszőlő, (ökörsemű — egyiptomi —
Ochsenaug), némely szőlészek szaporítják, ritka fűrtein
nagy gömbölyű, de nem édes bogyókkal, szemet kecség-
tető faj, sokáig tartani nem lehet, bornak pedig éppen
nem való, úgy hiszem a ki így ismeri, az kiküszöbölni
inkább, mint szaporítani fogja.

Tán még ennyi rosz szőlőfajnak felemlítése kima-
radt a sorozatból, mivel a rosznak ismeretére nem nagy
gondot fordít a szőlész.

Csupán a rosz fajok kikerülése végett emeltem ki a
jó szőlőfajokat, azok kitünő érdemei s előnyös volta mi-

att időztem tovább értekezésemben. — Isten tudja, őseink hol szedték-vették szőlőfajaikat, azt kell gondolnunk, hogy a szélvész hozta, vagy a madarak hullatták el a sok rossz szőlőfajok magvát, elég az hozzá, minden terméketlen töke kamat nélkül foglalja el helyét, jobban mondva: helyén megállható jó fajnak hasznát rabolja el tőlünk.

Ugy hiszem vidékem szőlészei egy zöldelő töke iránti előszeretetből nem fogják a rossz fajt helyén megtérni; vagy tán elég mivelnünk azért is, hogy venyigéje évi tüzelőt szolgáltatson?! — Ez valóban szerény elégtétel! kivált ha még kedvező talajfekvés, égöv sat. mellett csupán a rossz fajok rontják meg boraink hírnevét; — ebbeli hátrányunkat tétlen elnézni, gyarló emberi bűn volna! — Igyekezzünk tehát ismert rossz tökéinket mielőbb kiküszöbölni, s helyükbe termékenyeket szaporítani; — mit használ holdankint 14—20 ezer töke, ha évenként fele meddön marad? pedig helyébe méltán megállhatna a legkitünőbb fajú szőlőtő!

Általános rendszabály képpen a szőlőfajokra nézve ezeket ohajtom megjegyezni: 1-szor. Pár évi termés után nem lehet ám elítélni a szőlőtökét, éppen én jártam úgy, mikép szőleim virágzása alkalmával két évig eső s széljárás mutatkozott, a midőn a termékenyítést előmozdító himpor meddön hullott el, e miatt vinczellérem több jófajú szőlőmet kárhozatra ítél, — csak a fajok ismerete és kísérleti vágyamnak sikerül több jófajú szőlőtőt ilyen uton megmenteni. 2-szor. Buvárlatunk folytán ki kell tudni, melyik fajt hogyan messük meg; p. o. ha a magyarka vagy szlankamenka (szerémi faj) alatt metszetik, inkább vesszőt, mint fűrtöt terem, ellenben csapra metszve, évenként bő terméssel jutalmaz, e szőlőfaj szeme nagy, bőre kemény, ritkán rothad, e tulajdonok kielégítőek: ezek s egyéb körülmények közt a metszést is kérném kísérlet alá venni, azután egyik vagy

másik szőlőfajt megítélni. 3-szor. Még egy igen fontos körülmény merül fel hazai szőlőfajaink tisztábazatala végett, e tárgyban érdekes elmefuttatásokat olvastam a f. é. Borászati lapok 5—12. számaiban, a hol e komoly tárgyhöz szólás, kölcsönös eszmecsere végett minél többen felkéretnek. Én szőlőfajainknak, majd minden vidéken más elnevezését elkerülni, s minden fajnak egy, s jellemző nevet megállapítani e következő úton vélek: először, egy fajról küldjön be minél több vidék vesszőt az országos szőlőiskolába, mellékelve a faj nevét s jellemét, a hason fajuk már első termés alkalmával egyenlő talaj, lég stb. behatása mellett habár 100 nevet viselének, ugyanazonosoknak tűnnek ki, — így lehetne minden fajt meghatározni, s a sokféle névből egyet megállapítani — ha nem rögtön is, de tíz év alatt minden honosított szőlőfajok egyenkint egy névvel bélyegezvék, — az országos szőlőiskolának egy hold föld s a művelési költség áldozatába kerülne. — 4-szer. E faj — illetőleg névmegállapítási mód, többek előtt hosszadalmasnak vagy tán több nehézséggel járónak fog feltűnni, ez okból én amannál rövidebb és egyszerűbb módot gondoltam, t. i. a jövő szüretkor teljes érettségben levő fürtök metszessenek le úgy, hogy egy csomóba vessző, szőlő, levél és kocsán öszpontosítva legyenek, fürtből és levélből előnyösebb, ha több fog együtt lenni, a vesszőből elég egy szál is, melynek magassága lehet 1—2 láb. —

Már most mi történik e szőlőcsoporttal?

Jó előre felkéretik a m. gazd. anyaegylet szőlészeti szakosztálya, hova bizonyos határidőre minél számosabb vidék küldje be természetben szőlőfajait, ekkor a bizottmány összeül s a külön vidékről külön név alatt beküldött szőlőfajokat, melyek az eredeti typussal zamatra, színre, izre sat. megyeznek, egy névre bérálja! — Nézetem szerint ez gyors s biztos névmegállapítási eljárás volna.

(A szőlőfajoknak beállításai mikéntjét lásd a f. évi Borászati lapok 15-ik számának 115. lapján, hol az általam érthetően van előadva.)

Azóta ismét több jeles szőlészünk fajismertető nézeteit gyakorlati kivihetőség mellett olvastuk, fájdalom, hogy e korszerű tervek csak írott malasztok ez ideig; vigaszul szolgáljon a számos borászati és szőlészeti társulatok keletkezése, ezek közbejöttétől sokat várhatunk a a kérdés megoldására nézve! — Ez az én nézetem — e mellett Gy. A. hazánkfiának is igaza lehet, ki a szőlőfajok egy néveni határozása végett, szőlőlevél, fűrt és kocsán idomát rajzban kívánja lapjába beküldetni — igaz ezek mind ismertető küljelek, de tagadni nem lehet, mikép a talaj, égöv mívelési mód, nemcsak a fűrt, levél, kocsán, színére, alakjára, hanem a vessző milyenségére nézve is a kételyek tömkelegébe ragadják a vizsgálót. Tagadni nem lehet M. L. hazánkfiának ajánlatát, mikép a szőlészeti és borászati ismeretterjesztés, sőt szőlőfajaink megállapítására nem kis előnnyel birna szerinte, ha Tokaj-Hegyalja-, Érmellék és szegszárdi társulatok szüretkor évenként egyesülést tartván, a szőlőfajok megállapítására nézve határozzanak. — Szóljanak az ügyhöz minél több fajismerő szőlészek, úgy hiszem, a közfigyelmet gerjesztő kérdés mielőbb megoldva lesz!

VI.

Szőlészeti ipar.

Öseink a pártérdekek lekuzdése miatt, véget nem érő harczba keveredtek, — számunkra útat torve kijelölték az eszközöket, hogyan lehet minden pártviszályt kiegyenliteni. — Ez okból öseink a szőlőmiveléssel nem bibelődtek, hanem bízták azt a jó Istenre, meg a hanyag éretlen vinczellérekre, — e tekintetben tehát reánk tikasztó munka maradt, kínos elhatározás után a megélhetés mikéntjére adtuk fejunket, mely életkérdésünk tukrébe onszorgalmunkat varázslá elibénk, nem maradt egyéb teendők először tanulmányozni a szőlőmivelés hasznos módját, de ha a körülmények surgetik, megfogjuk a kapa nyelét is, vagy oltunk, dontunk szőlőnkben, úgy tekintvén azt, mint a háládatos gyermek szuléit, kitől élete fentartását várja. Részrehajlatlanul valljuk be, mikép a tabajdi szőlőhegyen iparunk kizárólagos képviselői a kaputosok, vagyis a hajdani foldesuri joggal bíró kozbirtokosság, s mióta ezen osztály a haladás zászlóját szőlészetünk s borászatunk emelése végett megragadta, azóta a paraszt gazdák is ifjitják szölejüket, döntés, oltás által, karókat használnak, szóval a kézzel fogható jó példa után ők is mozognak.

Az okszerű szőlőszet nem fényüzés, hanem haszon-
gazdászati, és dúsan jövedelmező iparág, ez állításomat
derítsék fel az alább elősorolandó gyakorlati adatok, me-
lyek saját szőlőművelési eljárásomból meritvék: $1^{900}/_{1200}$
hold szőlőmet (ebből 250 □ öl szilvás) ősi elhanyagoltság-
ában vettem át 1858-ban, ekkor vidékünk bőtermése mel-
lett — szüreteltem 7 akó szinbort; — melynek akója,
betudva költségeimet, annyiba került, mintha xerest vagy
sz. jánoshegyit ittam volna, — nem volt tehát egyéb
teendőm, mint tőkék ifjításához kézzel lábbal hozzáfogni.
Lássuk az azóta tett költségeket, melyek után eredő
tisztá haszon fogja előnkbe tüntetni a szorgalom díját.

B e r u h á z á s i t ö k e.

	pfr.	kr.
48 cseplészirtó napszám á 24 pkr	19	12
1848—1857-ig 20000 döntés vessző, dbja $2\frac{1}{4}$ kr.	166	40
„ „ 3000 oltás „ „ 1 „	50	—
„ „ 3000 gyökeres „ „ 2 „	100	—
„ „ 150 szekér trágyavitel 2 fr.	300	—
Mivel az évi termés munka bérét sem téríté meg, 4 évig a segélypénz kamatának kamatául számittatik 9 pfrt	36	—
18 ezer karó (házilag készítve) ezre 7 pfrt .	126	—
Hordó igazítás és egyéb apró beruházások .	102	8
Vételi ára az $1^{900}/_{1200}$ holdas szőlőnek . .	600	—
Összes beruházási tőke	1500	—

É v i k i a d á s.

Az 1500 pf. beruházási tőkének 6% kamatja	90	—
Vincellér bére (a termékek folyó értékesítése)	50	—
Adó fejében fizettetik $185\frac{7}{8}$ -ra	2	55
Hegyöröknek fizettetik	3	—
Szüreti s egyéb apró költségek	14	5
Összes kiadás	160	—

Azt kell most már kitudnom, mikép kamatozza magát a szőlőföldbe ruházott tőkém? — Ezt az aligmult közép szüret és csökkent borár szerint tudhatom meg.

1857-ik évi b e v é t e l.

	pf. kr.
75 akó bortermés ára 3 pf. tával	225 —
10 akó törköly után 35 itcze pálinka 25 ⁰ á 20 kr.	11 40
100 kéve venyige á 10 pkr. kévéje	16 40
A 250 □ öles szilváson s a szőlő közti őszi barackfák = 50 db nemes gyümölcsfáról (10 évi átlagos számla szerint) az évi jövedelem darabonként 20 pkr	10 —
Ugyan a szilvás telepén fáim körében vetett s kevésbbé ártalmas baldacsim, francia-angol perje s pimpinella egyveleg takarmány kétszeri kaszálás után évi tíz mázsa takarmány-nyeremény mázsája 2 pf.	20 —
Összes évi jövedelem	283 20
A kiadás levonta után	160 —
Marad javamra	123 20

Meg kell jegyezmem azt is, mikép folytonos ifjításba lévén szőlőm, évről évre bővebben jövedelmez, bele tudva, hogy öt évig javítás alá vont szőlőm a költséget is alig fedezte — ezek tudásával mindent egybe vetve, befektetett tőkém méltányos kamaton felül, fáradságom díját is megtéríti; a felvett alapos számla szerint esik 1 holdra évi jövedelem 70 frt 28 kr., mit összehasonlítva gazdaszatunk bármelyik ágazatával, kereskedelmi vagy üzlettel, mindenkor kielégítő eredményt tüntetett előnkbe.

Csak azt akartam kimutatni, miként számlám szerint a szőlőre fordított költség nem mulatságvágy vagy fényüzésből történik, hanem a haszongazdaszat egyik hatalmas rugójául tekinthető.

„Magyar ember saját kárán tanul“ — ez állítást ekkép okadatok: ha valaki ősi elhanyagolt szőlőt javítani, sőt átalakítani akarna, ne kezdje azt döntés, ol-tás, szóval a tőke ifjítását és a hézag foltozását ilyen-
képpen, mint ezt én is tevém, mert a cél hosszas éve-
ken át érhető el, és csupán egy kezdő szőlésznek gya-
korlati tapintat-hiányát feltételezik; szőlészársimnak
sinórmértékül Gaal A. hazánkfiával egyetértőleg a kö-
vetkező okszerű szőlőjavítási eljárást ajánlom: első te-
endőnk legyen válogatott szőlőfajokból venyige iskolát
készíteni, és pedig minden fajt külön ültetve, kozbeeső
két év alatt vén szőlőnket részint csapok általi kitermés-
re serkentjük, részint a szőlőtelepnek tisztítására for-
ditjuk egész igyekezetünket; ezután hozzáfogunk a gyo-
keres vesszők kiültetéséhez, minden fajt külön külön
szakaszba osztályozván, mint ezt a m. Gazd. Egylet
Gellért alatti 60 fajból álló szöllejében láttam. — A fa-
jok választásánál a honosíthatók javát szemeljük ki, me-
lyek borainknak kitűnő zamatot, ízt, fokot, szóval jelle-
met adnak, ilyenek vidékünkön a kadarka, vörös dinka,
sárfehér, — újabban a bakator- és furmint szőlőfajok;
— ezeket p. o. ot szakaszba osztva, külön vagy össze-
szedve, kitűnő nedvet nyerünk. Ily uton a szőlőjavítás
hasznos módját A) betűn kezdvén meg, borainkkal kiáll-
hatjuk a versenyt akármelyik világhírű piacon is.

Szőlészeti iparról levén szó, ki kell mutatnom a ta-
bajdi hegyen, mennyi kitartással karoltatott az fel, de
csak a kaputos osztály által: Vasanics József szőlője 2
h. 788 □ öl, (ebből 121 □ öl szilvás), ő inkább a bor-
mennyiségre törekedvén, 15 évi csüggedetlen szorgal-
ma után, már holdankint 60 akó évi termést mutathat fel,
szőlője még folyvást a javításban részesül, fel kell ten-
nünk idővel még egyszer annyi termést; — de csak
évenként 40 akó bor kerüljön eladásba; az egész hegy
470 hold X 40 = 18,800 X 3 pfr. = 56, 400 pfr. azaz

ennyi lenne a tabajdi szőlőhegy brutto pénzjövedelme, s nem mint most csak 15,000 pfr. s ekkor holdankint nem 32 pfrt. — hanem 120 pft. évijövedelemről biztossíttatnánk?! — Ezen már aztán megállhatná minden szőlész társam. — H . . . K. inkább a borminőségét tartván szem előtt, páratlan szorgalommal ifjítja szőlejét, — de csak válogatott fajokkal.

M. Z. Hazánkfia több oldalról tüntette fel a szőlészet iránti kegyeletteljes hajlamát: a szőlőfajnak magróli szaporításával példás kísérletet tett, később egy kitünő lugost alakított, melyeken hazánkban majd minden szagos faja feltalálható, kísérletet tett a fekete gohérból veres bort szűrni, melyből színre, zamatra a karloviczhoz hasonló veres bort mutatott fel, főérdeme pedig barátomnak a szőlő telkesítés, mit vaschingtoni erélylyel folytat, t. i. egy kopár terméketlen hegyormot lehordatván, olyan völgybe, mely örökös záporiszapolásnak lön kitéve; — ez valóban több mint escarpirozás! — Ez óriási munka folyó évben leend bevégezve, jövő tavasszal az új javított tér huszezer bakator, veres dinka és sárfehérrel, — külön osztályzatban ültettetik be; — bő siker koronázza e szorgalmas honpolgár verejtékes munkáját! —

B . . . J . . . hazánkfia 488 □ öles szőlejen (be-
löle 210 □ öl szilvás) eljárása a furmint, mint hegyaljai
fajnak honosítása körül érdemel méltánylást, ő a sárga
és zöld furmint közül vidékünkön az utóbbit tartós tőké-
je, életerőteltjes vesszeje miatt amannak elejbe teszi,
szőleje nedves időben nem rothad, enni jó ízű, s nedve
sokáig tartó bort ad, előnyénél fogva tehát a sárga fur-
mint fajt fölülmulja. B. észlete szerint a zöld furmint ta-
bajdi hegyünkön tán már pár évszázad előtt szigeti
név alatt terjedt el, diszlik mai napig, csakhogy a ter-
mesztők figyelmét kikerülte. Hárslevelű fajt is hozott B.
közvetlen Tokajból, mely a mi hárslevelű fajunkkal el-

lentétben áll, elég sajnós, hogy ejeles faj hegyünkön alig lesz honosítható, de azért lapályon inkább, mint dombos helyen diszlik, csak hogy ott is keveset s gyéren terem! Szolgáljon e talpraesett kísérlet például azoknak, kik e fajokkal hasonló körülmények mellett próbát tesznek.

J . . . Zs . . . 3⁶⁶⁰/₁₂₀₀ h. szőlőföldön néhány év óta roppant szorgalmat fejtett ki, kegyelt fajai a kadarka, dinka és sárfehér, melyek ez ideig is hegyünknek jellemző borát adták, szölejének átalakítása körül a szorgalom és költség párosulva lévén, rövid idő alatt tett előmenetelének dús szüret lesz a jutalma.

Francia, Spanyol, és Portugal országokban a szőlészet és borászat külön szakmát képez, honunkban mindkettő a termesztő köréhez tartozik, szerintem tehát okszerű termelő az, ki a szőlőgerezdekből dicső nektárt képes felmutatni, e tekintetben kitüntetésre méltó V . . . L . . . szőlész társam, ki mult évben is állított ki Pesten boraiból, bebizonyítá azt is, mikép a tabajdi bor 62 évig eltartható, s most is zamatra, színre, mérkőzik hazai asztali borainkkal. — E férfiu gyakorlati borász, nála lehet eredeti tabajdi szőlőnedvet izlelni, melyet páratlan kezelési eljárása folytán vidékünk borászhai közt dicsérrel említ mindenki; pedig nincsen arcanum borkezelésében, hanem feltűnő rend, tisztaság és szorgalom! — Szándékozik V. néhány üveggel Gy. A. borcsarnokába Pestre küldeni, ott borismerőink összehasonlítást tehetnek a vááli borral, mely borkereskedőink izlése szerint rég elismert asztali nektár lévén, a mult évi kiállításban is kellő elismerésben részesült.

A nép közül is példás előmenetelt tett Szalay Ferencz 3⁶⁵⁶/₁₂₀₀ és Stauber Márton 3⁵⁴⁹/.... holdas szölejekén, kik már évtized előtt a töke szaporítás, ifjítás és karózás érdekében kitartó szorgalmat tanusítottak; dacára ez ösztönszerű cselekvénynek, a többi telkes gaz-

da még mindég „maradjunk a réginél“ vezérelvben merengett.

Szolgáljon a felidézett néhány jeles példa serkentésül azokra nézve, kik tán még a parancsoló körülmények hatalma alatt nem görnyedtek meg, folytatván hanyag (Schlendrian) szőlészeti eljárásokat, s nemcsak saját évi jövedelmeiket csökkentik, hanem ezáltal kigúnyolván iparunkat is, mi államgazdaszatunk nagy hátrányával történik.

A szőlészeti iparnak egyik neme az is, mikép a folyamatban levő tagosztályllyal egyszersmind szőlőink is felméretnek, az utak szabályozvák, s a hol a trágyahordás végett a közlekedés el volt zárva, rések nyitnak. Jónak látnám ezuttal a szőlő becslését is folyamatba hozni, a mi nem kis lendületet adna iparunk fejlődésének.

Szőlőültetéssel vidékünkön több község foglalkozik, nevezetesen B i c s k e 500 holdnál többet ültet, Alcsuth 200 h. Váál 300 h. Sz. Péter 200 holdat, a fajválasztás alapos elvek szerint történik, de nem az ültetési eljárás, mely a régimód szerint össze vissza keverve történik, tudtommal eddig csak Tóth István házánkfia ültette a válogatott jeles szőlővenyigéket külön szakaszokba. Mi ez iparággal nem foglalkozunk, maradván őseink után súlyos feladatul elhanyagolt szőlőink javítása; különben is szőlőből előnyösebb a „kevés jó, mint a sok rossz“ — nehogy azok gazdaszatunk hátrányával minden időnket sképességünket igénybe vegyék.

Végül ha szőlészeti iparunk egyik tényezőjének mondhatnók a bordézma váltságot is, meg kell vallani, nálunk annak előmenetele csigapostán történik, a parasztek e téren kötencsiek, makacsok, ellenben a közbirtokosság, ki irányunkban mindég felebaráti hajlammal viseltetett, most is engedékeny, sőt jutányosnak nyilvánul a szőlősgazdákali egyezkedés ügyében, megértvén e tekintetben a kor intő szózatát, mely hazánk minden tal-

palatnyi terén a szabad s független gazdálkodást sürgeti.
 — Tehát rajta szőlős gazdák! egyezkedjék mindegyik
 barátságosan a mint lehet, — de hova hamarább! — E
 kérdés szükségessége iránt élő tanúk lehetnek, kik már
 évtized előtt felmenték szölejeket, ujabban pedig Bicske,
 Alcsuth, Mátyás, magyar községek a tizedváltás iránti
 kötvénye, osztonszerű cselekvésre buzdithatja a tabaj-
 diakat is!

1848. évi

— az év

8

18

18

18

18

18

18

18

VII.

Hegyszabályok (articulus) és örök.

1827-ik évről megyehatóságilag megerősített 40 czikkbe foglalt hegy szabályok képezik hegyünk felett a személy s vagyonbátorsági rendszabályt, s fékezik a kihágásokat, jó lesz ezen 31 éves ősi hagyományba tekinteni, azzal parallelizálván a szokásos eljárást. *I. czikk* foglalatja: (rövid kivonatban) évenként Gyertyaszentelő s József napja közt a hegy szabályok felolvastatván, a józan s igazságszerető szőlős gazdák közül 1 hegybíró s 6 eskütt választassék, kik a lelkész által szokásos hitelési forma szerint eskettessenek. Ezen esketésben a személy- s vagyonbátorság, részrehajlatlan becsű, tántoríthatlan igazság, a kártevők rögtöni feljelentése, a büntetéspénznek hasznos célokra fordítása Isten, szenteknek segélyével ígértetik. (Hogy e czikk életrevalóságot s képességet tartalmaz, azt kétségbe vonni napjainkban sem szabad, fájdalom, hogy eddig az a cselekvés terén csak írott malaszt volt, és nem ritkán chimaera! — kivált a büntetéspénzek hova fordítása olyan valami, miről kivételesen és csak fennyedén tudtunk valamit.) *II. czikk.*

A szőlős gazdák, hegyibírák ítéletének nem teljesítése miatt büntetessenek, s hogy az előljárók a hegy jövedelméről számoljanak, 2-ik ízben is a hegyszabályok felolvasása határoztatik; a meg nem jelenők 8 garas pengővel büntettetnek egyiránt, a gazdák cselédei s gyermekei is tartoznak a szabályokat tudni. — (Ennek a pontnak igen csekély része tartatik meg.) *III. cz.* Ki a hegy előljárói állomást elvállalni nem akarná, 12 páczaütés, (tiszteletdíj) illeti meg — a nemesek kivételnek — (e czikk 20 év előtt betű szerint magyaráztatott s fogantatott; de az eredmény is hasonló lön „mely agarat bottal üznek a nyúl után, eb eszik fogtából). *IV. cz.* A választott s hitelt hegysenatusnak, mintegy moralis kötelességévé tétetik ön példás eljárása, nevezetesen az igazságszolgáltatás, napidíjazás, főkép pedig a józan életnek hű tükrét magokban feltüntetni (sajnos tapasztalás, de igaz, hogy e tükör gyakran hamisat mutatott, s nem ritkán a belenézőt tévutra vezette). *V. cz.* Tisztán a hegyörök fogadását, esküformáját, kötelességeiket, s hűséges eljárásokat adja elő. (Itt is sokszor el van hibázva a dolog, — ott lehet a legüdvösebb törvényforma, ha az egyéniség meggyőződése ellenkező; — nem kellene potom áron holmi sepredecét hegyörnek fogadni — olcsó husnak hig a leve — nem volna annyi gyümölcs, karó s egyéb lopás, de a garázdaságnak sem lehetne ám oly gyakran felütni sátorát!) *VI—VII.* Hegybírák esküttek a szőlőárkokat, kerítéseket szemlélni tartoznak, ha hibások, gazdáját 15 nap alatt igazításra felszólítani, ellenben 6—12 páczaütés, vagy annak váltsága 1—2 frt., ebből $\frac{1}{3}$ a hegyé, $\frac{1}{3}$ a bíráké, $\frac{1}{3}$ a templomé, — ezenkívül a kár is megtérítendő. — A közkapuk a szüret költségeiből igazítandók, közutak vagy forduló helyek foglalói, vagy az árkok killebbezése is érintett büntetésbe részeltetik, a jövedelem hason czélokra fordítandó. (E czikk egészben véve, jó s korszerű maig is, csakhogy

az ez elleni kihágások, ámbár napi renden vannak hegyünkön, mégis gyakran elnézetnek, — bejött büntetés-pénzekről meg egészen hallgat a krónika!) *VIII.* Tartoznak a hegybíró és esküttek szőlőmunka idejében a hegyet megjárni, s mind azokat, már akár uraság vinczellére, akár más ki legyen, rossz munkájok által a szőlőben kárt tesznek, először szóval meginteni, másodsor páczaütésekkel. — Úgy mindazonáltal, hogy azon rossz munkást az uraságnak tüstént jelentsék be. — (Szóról szóra így hangzik e czikk, melynek szigorú alkalmazása 1827 óta legalább is 300,000 pfrt tökével értékesítette volna a tabajdi hegyet. — Fájdalom, — az e tekintetbeni egykedvű elnézés miatt van szőlészetünk olyan hátra, mint a milyen állapotban közleményem vázlata érte!) *IX—XIV.* A hegyalöljáróknak többet pénzbe elvenni nem szabad, mint mennyi határozva van, és pedig a büntetért meg nem jelenőktől 6—12 pácza váltásáért 1—4 pfr. — A ki tudja, hogy tolvajok, vagy kárttevő marhák barangolnak a szőlőhegyen, és a felhívásra segédkezet nem nyújt, vagy az előljárókat szidja, mocskolja, sőt a hegyen éktelenül káromkodik, az 12 páczaütéssel, ha nemes, 4 pfrtra büntettetik. — A büntetések-ből bejött pénzekről az előljárók tartoznak lajstromot vezetni s évenként számolni. (Hogy az elősoroltak közül gyéren hajtatót végre a törvény, tanúsítja az is, mikép az illetén büntények annyira napirenden vannak, hogy az abból bejöhető büntetés pénz 31 év óta legalább is huszezer forintra rugna! — (Pedig egy poltura sincs, a melyből azután közlekedési utak, közös kapuk, kutak, kerítések sat. nem volnának olyan desolált állapotban: mint a milyenek!) — *XV—XVIII.* A ki a hegyen egymást mocskolja, vagy megüti, büntetése, ha paraszt 6—12 pácza, nemesé 2—4 pfrt. A ki ünnep napján isteni tisztelet előtt dolgozik, gyümölcsöt szed, bort vásárol, vagy ha a hegyelőjárók, pásztorok gyü-

mölcsöt, szőlőt tarisznyáznának, hason büntetésben részesítettnek. — Ha becsületes ember s nehézkes asszony a szőlőközi egyenes uton menve, szőlőt vagy gyümölcsöt szakítana s a pásztort háromszor kiáltja, nem büntetetik, — ellenben álúton járók, szomszédok gyümölcsét, s szőlejét kosarazók, sőt karóját, zöltségét, veteményét, szénáját, gyümölcsfáját, eszközét eltulajdonítók 12 pálcza, nemesek 1—4 pfrtra büntetnek. Ki idegennek s kóborlónak szállást adna, vagy a szőlőhegyen engedély nélkül laknék, szinte úgy bűnhődik. Szőlőt, gyümölcsöt ejszakára szedni, csavargót, tolvajt, orgazdát ismervé fel nem adni, szomszédja szőleje közt, vagy mellékutakon járkálni 6—12 pálcza vagy 1—4 pfrt büntetés terhe alatt tiltatik. — A ki kocsival, lóval kárt okozna, az a becsüpenzen kívül minden kárt is megtérít. — Ha gondatlanságból tüzet gyújt, s más szőleje, pinczéje vagy kerítésében kárt okoz, a becsü s kár megtérítésén kívül 24 pálcza, nemes 8 pfrtig büntetetik. — Marhát, lovat, szőlők szilvása közt szabadon legeltetni vagy a behajtottakat elragadni, vagy a szomszéd mezsgyéjét elkapálni 6—12 pálcza, nemes 4—8 pfrt. büntetés terhe alatt tiltatik. — (Ezek mind személy, mind vagyon bántorság tekintetéből véve jogos s talpraesett czikkek, csak hogy a végrehajtás terén többnyire papíron maradnak, — legalább nálunk csak kivételesen jöttek teljesezésbe — pedig itt is ki van mondva, mikép az ilyen büntetések után bejövő pénznek $\frac{1}{3}$ -a a hegy előljáróké, $\frac{1}{3}$ - a hegy pénztáráé, $\frac{1}{3}$ -a pedig a téplomé leendő — e háromszoros jó czél, meg a rend s fegyelem üdvös következménye sem ösztönzi a végrehajtókat. Hja, de a koma-, sógorság, meg a „mea culpa“ lélekbe járó nézetek, mintegy kisértetbe hoznilátszanak, a keserű almbani harapásnak; — az ilyenekről habozás nélkül el lehet mondani, mikép „egyik holló a másik szemét ki nem vájja.“)

XXVIII. Minden szőlősgazda vagy vinczellér a fákát

tavaszzsal a hernyó fészkeiktől megtisztítani tartozik 6 pálcza, vagy ha nemes 2 frt büntetés alatt, mely pénz a már érintett czélra fordítandó. (Szerintem e czikknek egész mérvben csak úgy lehetne eleget tenni, ha először a felesleges fák, cserjék, vadonczok — ezek irtására nézve értekezésem szövegében erélyesen felszóllaltam, kivágattatnának. — De a hernyószedés szigorú parancsa is többnyire akkor lép életbe, mikor már „proximus ardet ualegon“ — elől hátul hernyó, — de már ekkor késő, s néha 1—2 évi gyümölcstermés elvész.) XXIX — XXXIV. Vadászni az 1802-ik t. cz. 24. §-sa szerint szőlő közt csak nemesnek, és pedig october—februárig szabad. — Szőlő közt találtató s kárttevő kutya agyonlövésén (kivált ha puska volna) kívül 1 pftig büntetetik. — Szőlőt szüret előtt s után 6 pálcza büntetés terhe alatt nem szabad. — Más pinczéjéből bort csempészők, az uraság engedélye nélkül szüretelő, tized előtt borhazaszállítóktól, a confiscálás bünén kívül borából az egész tized is kivétetik. (Rádásul még 12 pálcza is jár, vagyis „egy rókának 3 böre.“ — A szüret siettetésére nézve én jegyzem meg szőlészeinkről mikép nagy része azt mondja: „Si omnes consentiunt, ego contradicam“ — jó volna Francziaország példájára szőlészeti bizottmányt alakítani, melynek szigorlatán a szüret ügye átmenvén, nem szüznénk annyi tökéletlen bort.) A szőlősgazda egyenlő termés borából adja ki tizedét, ellenben ha vízzel, vagy csingérrel (lőre) keveri, 24 pálcza, vagy 8 pfrttal büntetetik. (Ha e cikk értelmére lelkiismeres ellenörködés lett volna, szőlészeti iparunk 100% előbbre állana, de annyi lőre sem volna található pinczéinkben.) Tizedeléskor a pinczében meg nem jelenőnek ajtaja bevágassék, ezért a hegybírónak 30 pkr. díjt is fizet az illető, (napjainkban az ilyenén drasticus recipe figyelmessé tesz bennünket az ókor bunkocratiájára!) XXXIV. Tizedelés előtt lörét készíteni, az eladott bort vízzel vagy lő-

rével keverni, 24 pácza, nemes 8 pfrt buntentendő (10 év olta vagyok a tabajdi hegyen szőlőtulajdonos, érintett idő alatt tudtommal e törvénynek egy betuje sem tartatott meg; mert ha igen, boruzletunk nagyobb keletnek orvendene!) A pinczéjében borait eltitkoló, elko-
hozással buntettetik. (A maga idején is ritkán járta biz az; e tekintetbeni visszaélések gátlására nehéz volt már ovszert felállítani, az itteni tizedtulajdonosok, kik eddig is fennyedén bántak a paraszttal, csak orulni tudnak, ha a törvény által készletnek szőlőtizedek orokváltására, mi így is amugy is vesztesfelek vagyunk, de tán nyertes leend szőlészeti iparunk, s államgazdaszatunk anyagi helyzete.) XXXV. Terebélyes nagy gyumolcsfákat, melyek a szőlőben ártalmasok, ultetni nem szabad, ellenkezőleg az illetén fák az uraság által kivágattathatók, szintén másféle ultetések, veteményeket a szőlő közé ultetni 12 pácza, nemes 4 pfrttal buntettetik. (Így szól eredetiben e cikk, belőle kiderul, hogy őseink nem rosszul intézkedtek, gyávaság volt utódaiktól az ilyen rendszabályokra lelkiismeretesen nem ügyelni, nem volna hegyünk vice erdő, de meg annyiféle gazdasági novény sem kerülne árnyék végett szőleink közé; — hisz ez ellen is kérlelhetetlenul harczolok értekezésemben, adjon Isten mielőbb jó sikert!?) XXXVI—XXXIX. Szőlőt eladni urasági engedély s a helybeli begybiró tudomása nélkül 12 pácza, nemes 4 pfrt. — Szőlőosztályt onfejüleg tenni rokonok, szulek, gyermekek kozt 2 pfrt. buntetés, — 1 láncz szőlő csak kétfelé osztható; (az ilyen dolgok hajdan, de most is a maguk lábán ballagnak!) Előljárók, árvák szőlejét becsulni s árverezni díj nélkül tartoznak; (ez igen természetes, de mégis gyakran természetfelettiiek történnek!) A ki rosszul munkálja szőlejét, — többször buntettetett, egyszeri megintés után a tulajdonos törvényes kibecslési jogát gyakorolja: (ha e törvény érvényesítése nem olyan ritka tunemény, mint

a fehér holló, jelenleg nincs oly töméntelen rossz szőlő részlet hegyünkön — „nem messze esik az alma fájától“ — a mit a paraszt fiú apjától látott, ő is hiven követi!) XXXIX—XL. Ha valaki a reávetett büntetés díjt, királyi adót, pásztor fizetését, helység és hegyköltséget le nem fizette volna szüretig, erről a hegyelőljárók szerint a tizedelő uraság becslést tesz, s annyi értékű bor elkoboztatik, mennyi az adósságot feléri. (Ez most már kivihetlen cikk, a szőlős gazda tartozásai más uton hajtathatnak be — vége!) Ezután jönnek a törvényhozók aláírásai, megerősítés, megyei pecsét.

Angyali türelmem mellett is elég volt biz' azt átbeüzni, kivált napjainkban, midőn a tudományos és közhasznú munkák, szóvirágokkal árasztott versek és beszédek özönébe márthatjuk szemeinket, azok lelkiültünknek szellemi tápot nyujtván, tudásvágyunkat magasztosabb fogalmakkal elégitik ki.

Bizony mondom, elég az efféle száraz olvasmányból ennyi, de a közjóért ezt is megtettük, kárpótlást keresvén abban, hogy a hosszadalmas hegyszabályok olvasását velem együtt sok 10—20 éves szőlész nem tette, ezuttal kísértse meg, belőle a jót, hasznosat kiszemelvén, mint a roskadozó épület helyett, maradandó s korszerű szabályok alapját hozza javaslatba.

A 40 czikkből álló hegyszabályból jelen időnkben alig egy kettő jöhet alkalmazásba, ez okból a hézagok figyelmemet ki nem kerülván, (—) zárjellel tettem megjegyzéseimet.

Meglevén győződve arról, miszerint házánk számosabb szőlőhegyein még folyvást hasonló vagy még elavultabb szabályok vannak érvényben, ez okból általános megjegyzéseimet a következőkbe öszpontosítom:

Ha munkámban egyebet nem találna is a t. olvasó, úgy hiszem e hegy r. törvények érdekes tájékozást fognak nyujtani arra, miként gondoskodtak elődeink a szőlészeti

ipar előmozdítására és ezen vagyon őrzésére. A mostani korhoz ugyan ezek nem illenek, de mégis némi útmutatást nyújtanak.

Vannak újabb intézményeink s polgári törvényeink, ezek alapján alkossunk jelen körülmények s helybeli viszonyokhoz mérve új, de rövid hegyszabályokat, melyeknek aztán minden betűje foganatosíttassék; ezek egyéni nézeteim, s ha jól sejtem szőlész társim közös akaratával találkozhatnak.

A fent leírt hegyszabályok (articulus) hű örei s hirnokei 1 felügyelő, 1 hegybíró, és 6 hegymester, (hegyünk három részre levén osztva, minden hegyre két hegymester osztatott be), összesen 8 egyéniségből áll, ezeken kívül gyümölcséréstől szüret végeig részenként fogadtatik egy hegyőr is. — A felügyelő még mai napig is becsuletből teszi szolgálatát, legfeljebb, ha némi accidentiákkal tüntetteti ki magát — hajdan a hegybíró- és mesterek fizetése is ahhoz hasonló volt, úgy hogy élelmén kívül a czizma szaggatás ára is alig került meg „a milyen a jó nap, olyan a fogadj Isten is“ — vagyon-, személybátorságról szó sem lehetvén, számtalan visszaélésnek volt hegyünk színhelye. — Azonban 1855. nov. 5. 3955. sz. alatt kiadott erősítvény szerint mindegyik előljáró fizetése 60 pfrt 10 p. m. gabona, szőlőnkint 1 pint must, 5 kapás szőlőtől 1 kéve venyige, ezen évi díj mellett minden károkért felelőséggel tartoznak. E csekély új intézmény folytán is már a károk gyérülnek, egészítsuk ki a hiányokat, kétség kívül szőlészletünk s borászatunk óriási haladásnak örvend!

TARTALOM.

Lap.

ELŐSZÓ.

Bevezetés	1
SZÖLŐSZETI TÁJRAJZ.	
A szőlőművelésről. Nyitás, metszés	13
Dontás, első kapálás	17
Oltás	20
Gyomlálás, irtás, kacsózás	25
Kotozás, 2-dik, 3-dik kapálás	27
A borkezelésről A szüret	31
A pince	34
A bor forrása	36
A borfejtés	40
Fedés, trágyázás	43
Kártékony állatok és novények	48
Kereskedés és forgalom	54
Szőlőfajok	57
Asztali szőlők	60
A bortermő fajok	61
Mértani való szőlőfajok	68
Szőlőszeti ipar	73
Hegyszabályok és öregek	81

JAVÍTÁS.

- A 85-dik lapon 15 és 16 sorból e pont : Szőlőt szüret előtt sat. mint értelem zavaró, elnézendő.

FEHÉR MEGYÉBEN ISMERT SZŐLŐFAJOK BETŰS NÉVSORA.

(Melyek többnyire részletenként vannak előadva az V. szakaszban.)

A.

Árpád szőlő, Alföldi fekete, Ananász, Apró gyöngy szőlő, Apró gyöngy fehér, Apró gyöngy fekete, Apró szigeti, Augster-blau

B.

Bátyai, Bálinka, Bakator Bihari, Bakator fehér, Bakator piros, Bakator tudó színű, Bajnár, Bergamotte muskotály, Blau Augster, Blauer Burgunder, Burgundi kicsiny, Burgundi nagy, Bunter Venetianer, Burgunder Blauer.

C.

Catonia nobilis, Chasselas blanc, Chasselas musque blanc, Chasselas rouge royal, Cicibbo bianco, Clarette dupais, Clewner, Csipkés hamarja, Csucskás magnélkuli, Csucskás olasz, Czigány szőlő, Cziprusi muskotály, Czirifant.

D.

Dinka arany, Dinka fehér, Dinka fekete, Dinka német, Dinka piros, Dinka romai, Dinka urmi, Dinka zold.

E.

Egyiptomi szőlő, Érmelléki szőlő, Ezerjő szőlő.

F.

Fehér Bakator, Fehér dinka, Fehér gohér, Fehér francia, Fehér Izabella, Fehér kadarka, Fehér mohácsi, Fekete dinka, Fekete gohér, Fekete Izabella, Fekete kadarka, Fekete Kolontár, Fekete magyar, Fekete muskotály kadarka, Fekete tökszőlő, Festő szőlő, Fosóka fehér, Francia fehér, Francus, Frontignon, Furmint sárga, Furmint zold, Futó madarkás, Futó gohér, Furmony, Futojás.

G.

Gemellae, Gewurz Traminer, Gilicze szőlő, Gohér fehér, Gohér fekete, Gohér futó, Gohér mozsola, Gohér piros, Gombolyu magnélkuli, Gröbeisen, Grune muskateller, Grunling, Gutedel muskirter, Gutedel weisser, Gyenge hajú, Gyertya szőlő, Gyöngy sárfehér, Gyöngy szőlő, apró, Gyöngy szőlő királyi.

H.

Hárslevelű, Hamarja csipkés, Hamarja zold, Hólyagos kadarka, Hönigler, Hönig trauben, Hulló kadarka.

I.

Izabella fehér, Izabella fekete, Izabella kék, Jakab szőlő, Johannina albifrons, József nádor, Juhfark.

K.

Kadarka fehér, Kadarka fekete, Kadarka hólyagos, Kadarka hulló, Kadarka uszógós, Kecseocsú fehér, Kecseocsú kék, Kereklevelű, Kék Izabella, Kis Burgundi, Királyné szőlője, Királyi piros gyöngy szőlő, Kisch-Misch, Kláris szőlő, Kolontar fekete, Kolontár sárga, Korinthusi, Kovács kriegler.

L.

Lachryma Christi, Leány szőlő, Lecotat Chasselas faj.

M.

Madarkás futó, Magnélkuli csucskás, Magnélkuli gömbölyű, Magyar-ka, Makra, Margit szőlő, Mézes kék, Mézes szőlő, Modu, Mohácsi fehér, Morilon panché, Mozsolya gohér, Muscat croquant, Muskotály fekete, Muskotály piros, Muskotály szirmiai.

N.

Nádor József, Nagy Burgundi, Nyarhajú.

O.

Ochsenaug, Ofner Schwarzer, Okorszem, Olasz csucskás.

P.

Paradisomalma-muskotály, Passatutti, Péterfurta, Perzsiai szőlő, Petrezselyem szőlő, Piros Bakator, Piros gohér, Piros dinka, Piros muskotály, Pineau franc, Plina Rhenana, Polyhos.

Q.

Quadrat musque.

R.

Rác fekete, Rajnai faj, Rakszőlő, Rizling, Rókafarkú, Ropogó muskotály, Rote muskateller, Rouge moscatella rubra, Rózsa szőlő.

S.

Sárfehér, Sárga szagos, Sárfehér, Schams furmin, Schwarze Scutariner, Schwaifler, Schwarzer ofner, Silberweiß, Szmirnai muskotály, Slanka menka, Szagos sárga, Szagos vorós, Szagos zöld, Szarkaláb szőlő, Szigeti apró Szigeti sárga, Szigeti zöld, Szilvanyi zöld, Spanyol fekete.

T.

Tarka szőlő, Teinturier, Termetes, Tokaji faj, Tokszőlő fekete, Tulipiros, Tudószínű bakator, Traminer Gewurz.

U.

Uva pusilla, Uva reginae. Uszogos kadarka.

V.

Vörös dinka, Vitis laciniosa, Voros szagos, Wachtelei, Weiszer Gute-del, Weiszer muscirter Gute-del.

Z.

Zapfner, Ziehrfandler, Zöld dinka, Zöld furmint, Zöld szagos, Zöld szigeti.

